

፩. አያያዥ / Congunction/

ሀ. ወ - እና /and as well as/

ለ. አው - ወይም /አ/or/either/

ወሚመ /ወይምና ወይስ/ either or/

ሐ. ዳዕሙ፣ አላ፣ ባሕቱ - ነገር ግን /but/however/

ጁ. ወ = እና፣ ም።

ወ በፊደልነትም ያገለግላል። አጫፋሪ፣ ከፋይ ነው።

ሀ. ኹለት ስሞችን ሲያያይዝ ወ = ና ይኸናል።

ማርያም ወማርታ - ማርያምና ማርታ -

አዳም ወሔዋን - አዳምና ሔዋን -

ኢትዮጵያ ወግብፅ - ኢትዮጵያና ግብፅ -

ለ. ሦስት ስሞችን ሲያያይዝ - ወ፣ ም

አብርሃም ወ ያዕቆብ ወይስሐቅ - አብርሃም እና ያዕቆብ ይስሐቅም

ሐ. በኹለት ግሶች = ወ = ም

በልዕ ወሰትዮ - በላ ጠጣም -

፪. ወ = ጠቅላይ

ጠቅላይ ስንል ስሞችን በአንድ ላይ ሲገልፅ ነው።

ምሳሌ፡- በስመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ

በአብ በወልድ በመንፈስ ቅዱስ ስም

፫. ወ = ቦዝ

በዚኸ ጊዜ ወ ከመጀመሪያው ግስ ጋር ይፈታል።

ጎደጎ - ተወ

ቸልታ - ወጎደጎ ግብር - ሥራውን ትቶ

ዘተረስዐ - ሐመ ወሞተ - ታሞ ሞተ

፬. ወ = ውጥን ጨራሽ። ማለት እንደ ግስ በወ የተያያዙ ስሞችን በአንድ ጊዜ

በእኩል ተሰቅለ አጥሮስ ወከማሁ እንድርያስ፣ ለማይ ወምድር የጎልፍ

፭. ወ = ከ፣ ና /በቁጥር ጊዜ/

ዐሠርቱ ወአርባዕቱ - ዐሥር ከዐራት፣ ዐሥርና ዐራት፣ ዐሥራ ዐራት

፮. ወ = በ ጊዜ /በቦዝ አንቀጽ ጊዜ/

ጸብሐ - ነጋ

ወጸቢሐ = በነጋ ጊዜ

ጌ. ወ = ስንኳ /ከአሉታ ጋር = ከኢ ጋር/

ኢወሀበ ርስተ ወኢመጠነ ምክያደ እግር ርስትን አልሰጠም፤ የእግር መረገጫ ያኸል እንኳን

ፍ. ወ = ግን፣ እንጂ / ከ ኢ ጋር/ ከብረ ማትያስ ወኢከበረ ይሁዳ

ማትያስ ከብረ ይሁዳ ግን አልከበረም

ማትያስ እንጂ ይሁዳ አልከበረም

በልዐ ወኢሰትየ - በላ እንጂ አልጠጣም

፱. ወ = ፍጹም። ሁለት ግሶች ተመሳሳይ ኾነው በወ ሲያያዙ ወ የነገሩን መጠንክር /ፍጹምነት/ ያመለክታል።

ተሰብአ - ሰው ኾነ

ተሠገወ - ሰው ኾነ

ተሰብአ ወተሠገወ /ፈጽሞ ሰው ኾነ/ በተዋሕዶ

ወ = አዳማቂ። አዳማቂ በቃል ላይ እየተጨመረ ለቃሉ /ለቃላቱ/ ውበትን ከማላበስ ወይም ከማድመቅ በስተቀር ትርጉሙን አይለውጠውም።

ሰምአ - ሰማ

ነገረ - ተናገረ

ሰምአኒ ወእንግርክ - ሰማኝ ልንገርኽ

ወ = ሂ፣ ኒ፣ ዓዲ /እና፣ ም፣ ገና/

ወ = ና፣ ም፣ ውጥን፣ ግን፣ ስንኳ፣ ሰ፣ ለ፣ ላ፣ ለ፣ ል፣ በ፣ ባ፣ ሰ፣ ሳ፣ የ፣ እንደ፣ እንጂ፣ ማ፣ ጋራ፣ ጊዜ፣ ሳ፣ በኋላ፣ ዙተረበዐ፣ ቸልታ፣ አጋዝ ጠቅላይ፣ ፈጽሞ።

አጠቃላይ ወ ሃያ ሰባት ትርጉምን አንደአግቡ ይሰጠናል።

ለ. አው = ወይ /ወይም/

አመተ ማርያም አው ገ/ማርያም፤ አመተ ማርያም ወይም ገብረ ማርያም

አንበሳ ወሚመ ከራድዮን - አንበሳ ወይስ ከራድዮን?

ሚመ ብዙውን ጊዜ ወይስ የሚለውን ትርጉም የሚይዝና ጥያቄን የሚያመለክት ነው። አው፣ ዮጊ፣ ሚመ፣ አመ፣ አኮ፣ ሶበ ወይ/ወይም የሚለውን ትርጉም እንደ አገባባቸው ሊያስገኙ ይችላሉ።

ሐ. ዳዕሙ፣ አላ፣ ባሕቱ - ነገር ግን

በውጤት አመልካች ተውሳክ ግስ ጊዜ ተመልክተናል።

ሌሎች፡- ክልኢሆሙ/ሆን - ኹለታቸው

በአሉታ = ኢ ወ/ኢ ዳዊት - ኢ ... ሰሎሞን ወኢ... ዳዊት

ምልማድ /መልመጃ/

ወልጥ ገበ ልሳነ ግለገ

- ፩. ማርታ፣ ማርያም እና ሰለሜ ወደ ዮርዳኖስ ጌዳ
- ፪. በሚካኤል፣ በገብርኤል እና በሩፋኤል ቀን
- ፫. የሴፍ ወደ ግብፅ ተሰደደ ቤቱንም ተወ
- ፬. ዐሥራ ዐራት ዓመቱ ነው
- ፭. ዳውሎስ ከበረ። ዴሞስ ግን አልከበረም
- ፮. ዘፋኝ ወይስ ዘማሪ?
- ፯. አንበሳ ወይስ ከራድዮን?
- ፰. አምላክ ሆይ ማረን እንጂ
- ፱. ዐለማዊ ወይስ መንፈሳዊ?
- ፲. ሰማያዊ ወይስ ምድራዊ?
- ፲፩. አመነ እንጂ አልፈራም
- ፲፪. ሰማይና ምድር ያልፋል ቃሌ ግን አያልፍም

ጥያቄ

ገብረ - ቤት /የቤት ሥራ/

ገረዮ - መረጠ

ገረይ - ምረጥ

ገርዮ - መረጠ

ገሪ - ምረጥ

ገሪ /ገረይ/

፩ ሰላም _____ አገውዮ

አ. ለከሙ በ. ለክን ገ. ለኪ ደ. ለሙ

፪ ሰላም _____ እንዝ ንሰግድ ንብሐኪ ። እንዝ /አዮ ንብሐኪ እንልሻለን።

አ. ለከ በ. ለኪ ገ. ለከሙ ደ. ሊቱ

ሀ. ለ-ቱ ወ. ሳቲ

፫ አሌ_ አ በብሐ ሰይም

አ. ለከ በ. ለኪ ገ. ለከሙ ደ. ለሙ

ሀ. ለ-ቱ ወ. አልቦ መልስ

ሀ. አን ሐርኩ ንበ ደብረ ታቦር

አ. ለልዩ ቢ. ለሊክ ገ. ለሊክሙ ደ. ለሊን

ለ. _____ ሕይወት በቤተክርስቲያን

አ. ለነ ቢ. ሊተ ገ. ለቱ

ሐ. አ ማርያም _____ ድንኳኑ ኩሉ ዐለም

አ. ብክ ቢ. ብክሙ ገ. ብነ ደ. ብኪ

ለ. ውሉድ _____ ቤተክርስቲያን ሐሩ ንበ ቤተትምህርት ዘለንበት

አ. ለ ቢ. አለ ገ. ዘ ደ. አንተ ሀ. በወገ

ሐ. አለ /አን/ መኑ ውስቶሙ _____ ሐሩ ንበ መካነ
ኢየሱስ ዘጎንደር

አ. አንተ ቢ. ወ ገ. ዘ ደ. ለ ሀ. አወገ

ለ. ደራርቱ _____ ኢትዮጵያ ርፀት በመርሕበ ባርሴሎና

አ. ዘ ቢ. አንተ ገ. አለ ደ. ወ ሀ. አወበ

ሐ. ዝንቱ መልበስ ውስቱ መልበስ _____ ክረምት

አ. አለ ቢ. ለ ገ. ንበ ደ. አንተ ሀ. አለበ መልበ

ለ. ወልጥ ንበ ልሳነ ግላዝ

፩. አባቱ ውዳሴ ማርያም አመጣልኝ። አምጽአ /አመጣ/

፪. የኔ ልጅ ቡሩክ ነው

፫. ይኸኛ ልጅ የሰንበት ተማሪ ናት

፬. አኔና ወለተ ማርያም ወደ ግሽን ጌድን

፭. ከአምላክ የተገኘ አምላክ

፮. እግዚአብሔር ገይል ነው

፯. ይኸ ቃል የግላዝ ቃል ነው

፰. መድኃኔዐለም በጎለጎታ ተቀበረ

፱. እግዚአብሔር ሕይወቴን ይባርክልኝ /ይባርክ = ይባርክ/

፲. ለአባቶቻችን አምላክ ምስጋና ይኹን

፲፩. መድኃኔዓለም ለእኛ ተሰቀለ

የግስ ቃላት

፩. ነበረ

፲፮. ቦለ

፪. አርመመ

፲፯. ነቀወ

፫. ኖመ

፲፰. ገፍዐ

፩. ተፈሥሐ	፲፱. ጎልቀ
፪. ሰአለ	፳. ፈትሐ
፫. ሐረ	፳፩. ከረመ
፬. በከዩ	፳፪. ወዐለ
፭. ተለወ	፳፫. ነጸረ
፮. ኮነ	፳፬. መሐረ
፯. ፈተወ	፳፭. መሀረ
፲፩. አእመረ	፳፮. ጸረሰ
፲፪. ሰከበ	፳፯. ተከወሰ
፲፫. ጎብረ	፳፰. አስሐወ
፲፬. ከበበ	፳፱. ተዋነዩ
፲፭. አተወ	

ተሰማሚ ቃላት

፩. ከመ	፯. እም	፲፩. ዝንቱ
፪. አለ	፺. ወ	፲፪. ዛቲ
፫. ምስለ	፻. ዝዩ	፲፫. ውእቱ
፬. ጥቀ	፱. ዘ	
፭. በእንተ	፲. አለ	

ሌሎች ቃላት

፩. ገብር	፯. ደወል	፲፩. ተማሃሪ
፪. አመት	፺. መርሶ	፲፪. መጽሔት
፫. እድ	፻. ረድኦ	፲፫. ጠያር
፬. ላሕም	፱. ቤተ ላሕ	፲፬. ለግዕዝ
፭. ትዕይንት	፲. መጥቅፅ	፲፭. ሣጻጎ
		፲፮. ክታብ

፪፮. ዘ፣ እንተ፣ እለ ዩ /of, 's/
 ዘ፣ እንተ፣ እለ፣ ትርጉማቸው ዩ ሲኾን በአገባብ ጊዜ ግን አንድነትና ልዩነት
 አላቸው። ዘ እና እለ ሰብዙ ቁጥር—
 አዋልድ ዘ /እለ/ኢትዮጵያ/ የኢትዮጵያ ሴት ልጆች/
 ዘ ለገጠላና ሰብዙ ቁጥር— ወለት ዘኢትዮጵያ፣ አዋልድ ዘኢትዮጵያ፣
 እንተ ለገጠላ ብቻ— ወለት እንተ ኢትዮጵያ

እለ ለብዙ ቁጥር ብቻ ያገለግላል። አዋልድ እለ ኢትዮጵያ በግስ ጊዜም ዝኒ ከማሁ /እንዲኹ/ ነው።

ሐረ = ሄደ

ወልድ ዘሐረ = የሄደ ልጅ

አዋልድ እለ /ዘ/ ሐራ = የኼዱ ሴት ልጆች

ወለት እንተ ሐረት - የኼደች ሴት ልጅ

ጿ.፩. ዘ

ዘ = «የ» የሚል ትርጉም ብቻ ሳይኾን የተለያዩ ትርጉሞችን በመያዝ በግእዝ ቋንቋ ለዋሰው ውስጥ እንደሚከተለው ያገለግላል።

ሀ. አገናዛቢ /possesive/

ለ. አያያዢ ወይም ተዛማጂ ተውላጠ ስም /relative pronouns/

ሐ. ነባር አንቀጽ /verb to be/

መ. መስተኣምር /articles/

ሠ. ቅጽል /adjective/

ሀ. አገናዛቢ /possesive/

ከዚኹ ላይ ዘ፣ የ /of, 's/ በመኾን የሚያገለግል ሲኾን «የ» ማንነትን ለማመልከት መሐል ላይ ፣ መጀመሪያ ላይ እየገባ ያገለግላል።

ዘ መሐል ላይ ሲገባ	ዘ መጀመሪያ ላይ ሲገባ	በተናጠሉ ሲገለጽ	በለብተኝ ትርጉም
ሐመር ዘኖን	ዘኖን ሐመር	ሐመረ ኖን	ሐመሩ ለኖን የኖን መርከብ/ቡ/
ወልድ ዘ ማርያም	ዘማርያም ወልድ	ወልደ ማርያም	ወልዳ ለማርያም የማርያም ልጅ- /ልጅ/
ወዳሴ ዘማርያም	ዘማርያም ወዳሴ	ወዳሴ ማርያም	ወዳሴህ ለማርያም የማርያም- ወዳሴ /ወዳሴዋ/

ማስታወሻ፡-

ሀ. ዘኖን ሐመር በማለት ፈንታ ዘሐመር ኖን ብንለው ለዋሰውን ወይም ትርጉሙን ያዛባብናል።

ለ. ሐመሩ፣ ወልዳ የሚለው አገናዛቢ መኾኑን ያስተውሉ /አገናዛቢን ተመልከቱ/። ስለኾነም ቃላት በለ ሲያያዙ የሚዘረዘሩ ወይም በአገናዛቢ የሚነገሩ መኾናቸውን እስተውሉ። ወይም ለአንስታይ የወልድ የመጨረሻ ሳድስ ወደ ራብዕ ለተባዕታይ የሐመር የመጨረሻ ፊደል ሳድስ ወደ ካዕብ መለወጡን እስተውሉ። ምሳሌ ወልዳ ለማርያም፣ ሐመሩ ለኖን

ሐ. ዘ መጀመርያ ላይ ሲገባ ዘርፍ ደፊ፣ መሐል ላይ ሲገባ ዘርፍ አያያዥ በመባል ይታወቃል።

ምሳሌ፡-
ዘኖኅ ሐመር ዘዮሴፍ ማንደር ሲል ዘርፍ ደፊ ሲኾን ብኩርና ዘያዕቆብ ክህነት ዘሌዊ ደግሞ ዘርፍ አያያዥ ይሆናሉ።

በገባብ ሲገለጽ ብኩርና ያዕቆብ /የያዕቆብ ብኩርና ክህነተ ሌዊ /የሌዊ ክህነት/ ተብሎ ሊነበብ ይችላል።

መ. በትርጉም አይለያዩም፡-

ኅበ = ወደ፣ ትካት = ጥንት፣ መንገር = ቦታ፣ ወንገር፣ መኖሪያ፣ መቀመጫ
ኅበ ዘትካት መንገር = ኅበ መንገር ትካት ይኾናል።

«ዘ» በዚህ ጊዜ ጠምዳገዢ ይባላል ኅበ ዘትካት መንገር ሲል መንገር ቦታውን ለቆ የዘን ቦታ ይወርሳል፤ ትርጉሙ የጥንት መንገር ማለት ነው። በእዚህ ወደ ጥንት መንገር ማለት ብለህ ተርጉም። በሌላ አጻጻፍ ኅበ መንገር ትካት ማለት ነው።

❖ የቃሉ መጨረሻ ፊደል ሳድስ ከኾነ ወደ ግእዝ መለወጥ አለበት።

ወልድ - ወልደ - ወልደ ማርያም
ምድር - ምድረ - ምድረ እስራኤል

- ፩. ግእዝ - ሐመረ ኖኅ
- ፪. ራብዕ - አንበሳ - አንበሳ ገዳም
- ፫. ኃምስ - ውዳሴ - ውዳሴ ማርያም
- ፬. ሳብዕ - ከበሮ - ከበሮ ማኅሌት

በተራ ቁጥር ፩. ሐመር ወደ ሐመረ ስባተለወጠ ሐመረ ብለን ዘን ማስገባት አንችልም።

በተራ ቁጥር ፪፣ ፫፣ እና ፬ ግን ዘን መሐል ላይ ማስገባትም አለማስገባትም ይቻላል።

አንበሳ ዘገዳም በማለት ፈንታ አንበሳ ገዳም፤ ከበሮ ዘማኅሌት በማለት ፈንታ ከበሮ ማኅሌት፤ ውዳሴ ዘማርያም በማለት ፈንታ ውዳሴ ማርያም ማለት ይቻላል።

የተናባቢ ደንብ

- ፩. ሳድስ ወደ ግእዝ - ወልድ - ወልደ
- ፪. ሣልስ ወደ ኃምስ - ክይሲ - ክይሴ
- ፫. ራብዕ ራሱን ይችላል ሠረገላ - ሠረገላ

፩. ኃምስ ራሱን ይችላል - ውዳሴ - ውዳሴ

፪. ሳብሶ ራሱን ይችላል - ዶርሆ - ዶርሆ

፫. ግለሽ ራሱን ይችላል

፬. ካዕብ ወደ ሳብሶ ያለዚያ አይመችም - ቤተ - ..ቤተ.. ብሎ ይያያዛል።

ማስታወሻ:- ለአገናዛቢ ተውላጦች ዚአየ፣ እንቲአየ፣ እሊአየ ላልናቸው መሠረታቸው ዘ፣ እንተ፣ እለ ናቸው።

• ቃላት ሲናበቡ ..ከ.. ለ..፣ ወደ..፣ ..ያ..ን የሚባሉ መስተካኞች ያወጣሉ።

ለምሳሌ:- ን ሲሽን ፍኖተ ትምህርት /የ/ ትምህርት መንገድን፣ በትምህርት መንገድ... ማለት ይቻላል።

ለ. አያያዢ ወይም ተዛማጅ ተውላጠ ስም /Relative pronouns/

አያያዢ ተውላጠ ስም የሚባለው አያያዢ ወይም ተዛማጅ ተውላጠ ስም ራሱን ከሌሎች የተውላጠ ስም ሞያዎች ለይቶ ከግሱ ጋር በመጓዝ ግሱን እንዲያስር ሲያደርግ ነው። ይኸም ዐረፍተ ነገሩን ንዑስ ዐረፍተ ነገር /clause/ ያሰገዋል። የሚገለጸውም ከግስ ጋር ነው።

ምሳሌ:- ዘ- /who, which, that/

ወልድ ዘመጽአ = የመጣ /ው/ ልጅ - /The son who came/

ንጉሥ ዘተወልደ- የተወለደ/ው/ ንጉሥ /The king who has been born/

ሲሰብ /ን/ ን ሲያስተካክል/ - ለን ሲጨምር

ለዘ /whom/

ለዘ ተወልደ - ለተወለደው፣ የተወለደውን፣

ሐ. ነገር አንቀጽ /Verb (to) be/

ከዚኸ ላይ ዘ = ነው፣ ናት፣ ናቸው፣ ነኝ ወዘተ ተብሎ ይተረጎማል። በዚኸ ሂዩ

ዘ = የ + ነው፣ ናት... ወ.ዘ.ተ ሲሽን ይችላል።

ምሳሌ:-

ዘመጽአ:- የመጣ /ው/ ነው።

ዘተሰቅለ:- የተሰቀለ /ው/ ነው።

ዘኢትዮጵያ:- የኢትዮጵያ ነው፣ ናት፣ ናቸው...

ዘሚካኤል:- የሚካኤል ነው፣ ናት፣ ነን፣ ናቸው...

ዘለክ:- ያንተ /ው/ ነው፣ ናት፣ ነን፣ ነኝ ወዘተ...

ዘለኪ:- ያንቺ /ው/ ነው፣ ናት፣ ነን፣ ነኝ...

ከዚኸ ላይ «ዘ»ን ቅጽል ልገለው እንችላለን።

ሠ. መስተአምር /Article/

መስተአምር ባለቤቱን መገለጹን እና አለመገለጹን ወይም ቀድሞ መታወቁን እና አለመታወቁን የሚጠቁም የቋንቋ ሥርዐት ሞያ ነው። በእንግሊዘኛው An, A, The ናቸው። An እና A ባለቤቱ ካሁን በፊት አለመገለጹን ሲጠቁሙ The ግን ባለቤቱን ቀድሞ መገለጹን ወይም መታወቁን ይጠቁማል። The = ኦ /ው/

H = The = ኦ /ው/ = ወተኦ = ው

ምሳሌ:-

ዘመጽአ = የመጣው

ዘሐርኪ = የሄደኸው

ዘለከ = ያንተው

ዘለኪ = ያንቺው

H = a, an /አንድ/

ሠ. ቅጽል /Adjective/:- ዘ ከላይ ባየናቸው መንገድ እንደ ቅጽል ኸኖ ያገለግላል።

ዘተሰቀለ = የተሰቀለው = የተሰቀለ የኾነው ተብሎም ይተረጎማል።

H = ቅጽል ማለት ነው።

ዘቁሃርያ = የቁላርያው፣ የቁላርያ የኾነው፣ ቁላርያዊው

ዘኢትዮጵያ = የኢትዮጵያው፣ የኢትዮጵያ /ሰው/ የኾነው፣ ኢትዮጵያዊው

H + ወ-አቱ = ይኸው /ያውም - ነው፣ የኾነው ነው ተብሎ ይተረጎማል።

ዘወ-አቱ አምላክ = ያውም ወይም ያም አምላክ ነው /አምላክ የኾነው ነው/

«ያ አምላክ ነው።» «ይህም አምላክ ነው።»

ክቢህ ላይ:-

፩. ዘ በራሱ ጊዜ ቃላትን ሊያወጣ ይቻላል።

ዘሚካኤል:- የሚካኤል ሱሲ፣ አገልጋይ፣ ወዳጅ... ተብሎ ሊተረጎም ይቻላል።

፪. ዘ በቅጽል ውስጥ ወ-አቱን ሊያወጣ ይቻላል። ማለት ውስጠ ዘ = ወ-አቱ።

ቅዱስ = የተቀደሰ፣ የተለየ

ቅዱስ የሚለው ቃል ስምን የሚያገ-ላምስ ቅጽል ሲኾን:-

ቅዱስ እግዚአብሔር = እግዚአብሔር ቅዱስ ነው። ቅዱስ የኾነ እግዚአብሔር።

ቅድስት ማርያም = ማርያም ቅድስት ናት። ቅድስት የኾነች ማርያም።

ማስታወሻ:- ወ-አቱ «አልቦቱ መካን» ነው። ማለት ወ-አቱ በየቦታው ነው፤

ነኽ፣ ነሺ፣ ናት... ወዘተ እየተባለ እንደእየ አገጣቡ ይተረጎማል።

ምሳሌ:- እግዚአብሔር አም = እግዚአብሔር አናት ነው።

ማርያም ኪሩቤል = ማርያም ኪሩቤል ናት።

ኢትዮጵያ ሊዩሩሳሌም = ኢትዮጵያ ሊዩሩሳሌም ናት።

ማርያም ፊደል = ማርያም ፊደል ናት።

የዘ ተጨማሪ ትርጉም ከሌሎች ቃላት /ፊደላት/ ጋር እና ብቻውን፤

ሀ. ዘ = ያ፣ የ

ፆሳሌ ዘቦ = ያለው

ለ. ዘቦ = ያለ፣ ያሉ፣ ያላችሁ...። ዘቦ = ሀሉ /አለ/ - ዘሀሉ ያለ
ፆሳሌ አቡን ዘበሰማያት - በሰማያት ያለ

ሐ. ሰዘ = ላ፣ ለ

ፆሳሌ አብልዕን = አዘገገ

ሰዘአብልዕን = ሳዘገገ

ሰዘተወልደ = ለተወለደው /ለ = ን ሲሽን የተወለደውን ተብሎ ይፈታል/
ከዚህ ላይ ዘ ተጥተኛ ትርጉሙ ላ፣ ለ ነው ግልታችን አይደለም ከለ ጋር
መገኘቱን ለመጠቀም እንጂ።

መ.ዘ = አጥገኛ = አጥገኛ ግለት ቃሉ /ፊደሉ/ ከሌለው ቃል ላይ ተደምር
የለላውን ቃል ትርጉሙን ሳይተይር የገቡን ዘይዩ ለግድመት ሲጨመር ነው።

ዘምስለ = ጋር

ዘእንበለ = ያለ

ምስለ = ጋር

እንበለ = ያለ

ለ. ዘዘ = የየ፣ እየ፣ እየትሉ፣ ልዩ ልዩ

ዘዘዘላሁ፡- የየራሱ /የየራሱን/ ዘዘዘለኩሙ = የየራሳችሁ

ፆሳሌ፡- ዘዘዘላሁ ጸጋሁ = ጸጋው ልዩ ልዩ ነው።

ረ. ዘ + ለለ = የእየ

ለለ = እየ

ዘለለ = የእየ

ዘለለ አለትን = የእየ እለታችን

ሠ. ዘ + ይእቲ - ይቺ ናት

ዘ + ዝንቲ - የዚህ ነው

እንተ ይእቲ - ይቺ /ው/ ናት

ሸ. ዘእም = ከ... የተገኘ

ምሳሌ ብርሃን ዘእም ብርሃን - ከብርሃን የተገኘ ብርሃን (ነው)

• ዘ = የ፡፡ ተገኘ ያሰባለው እም ነው፡፡ ነገር ግን ዘ፣ እም አንድ ላይ መነበብ አለባቸው

ቀ. ዘዚአየ ዘዚአከ ዘዚአኪ ዘዚአሃ ዘዚአሁ ዘዚአሃ ዘዚአከሙ... የእኔ/የሌላን/ ያንተ/ን/ ያንቺ/ን/ የእኛ /ን/ የአሱ/ን/ የአሷ/ን/ የእናንተ/ን/

• ይኸ የዘ ዝርዝር ይጻፋል /ነው/፡፡ ዚአየ = እኔ፣ እኔን የነበረውን ዘን ጨምረንበት ነው፡፡

በ. ዘ = እ + ም ፣ ኛ

ምሳሌ፡- ዘጋኔን = ጋኔናም

ተ. ዘሰ = የ... ግን፡፡ እምዘ፣ በዘ = እንደ

ምሳሌ፡- ዘሰ ይዜሙ ለሊሁ በሥጋሁ ይኤብሰ

/የሚሰከን ሰው ግን በሥጋው/ በሚሰቱ ላይ ይበድላል፡፡ እምዘ

በልዑ = እንደበላ በዘገብረ- እንደሠራ፡፡

ነ. ዘከመ = የመሰለ

ወመት መሐሪ ዘከማከ = አንተን የመሰለ /እንዳንተ ያለ/መሐሪ /ይቅርባይ/ ማን አለ/ነው/ን፡፡

ሸ. ዘ + ኒ = ይኸንም

ከንባብ ጋር ተጨማሪ አተረጎጥሙ፡-

• ማዕደ ዘአብርሃም ቤት = ማዕደ ቤተ አብርሃም = የአብርሃም ቤት ምግብ

ለማጠቃለል፡-

ሀ. ሌላ አንድ ዘ ኾኖ በበዙ ቁጥር ያገለግላል፡፡

ለ. ለጊቱ በነጠላ ቁጥር አንድ ዘ ኾኖ ማገልገል ይችላል፡፡ በብዙ ቁጥር ግን አያገለግልም፡፡ ለጊቱ ብዙውን ጊዜ በአንስታይ ጾታ አገልግሎቱ ይታወቃል፡፡ ዘ፣ እንተ፣ እለ፣ ለ የተባሉት እነዚህ አገባቦች ዘርፍ አያያዢ ይባላሉ፡፡ ከ«ለ» ውጭ ያሉት ሦስቱ ዘርፍ ደሬ ሊኾኑ ይችላሉ፡፡ የዘርፍ ደሬም ኾነ የዘርፍ አያያዢ ዓላማ «የ» የሚል ትርጉምን ለማምጣት ነው፡፡

ምሳሌ፦

በሩሲያ ሲገኝ
ወልዳ ለማርያም

በሩሲያ ሲገኝ
ወልድ ለማርያም

በተናባቢ ሲገኝ
ወልድ ማርያም
ዘማርያም ልጅ/

በተናባቢ ጊዜ የተናባቢው መሪ የሚኾነው ቃል መድረሻው ሳይሰ ለንደኾነ /ወልድ/ ሳይሰ ወደ ገለጸ ይለወጣል። ይኸን ሕግ ከተላቢ ሕግ የለየው ተላቢው የሚገላ ጽምጽ ሲኖረው የተናባቢው መሪ የሚነሳ ጽምጽ የሌለው በመኾኑ ነው። የተናባቢው መሪና ዘርፍ ለንደ ለንድ ቃል አብረው መነበብ አለባቸው። በተናባቢ ጊዜ ዘርፉ ምንም ለውጥ አይደርስበትም።

፩. አብርሃም በእሴ ለግዚአብሔር ውለቱ
መኑ ውለቱ አላፈ ትእዛዝ ዘንጉሥ

፪. ሕግ፦ በተናባቢ ጊዜ የተናባቢው መሪ የሚኾነው ቃል መድረሻው ሃልስ ለንደኾነ

በእሴ ገደብ፣ ወረሲ፣ ቀታሊ፣ ሰባቢ ወዘተ

፫. ሕግ፦ ሌሎች ቃላት የተናባቢ መሪ ሲኾኑ ምንም ዐይነት ለውጥ አይደርስ ስላቸውም።

አናባቢ

ደብተራ ዘከርት
ሠረገላ ዘኤልያስ
ዝማሬ ዘመላእክት
ውዳሴ ዘማርያም
ደርህ ዘመስተገብር
ከበሮ ዘማሳሌት

ደብተራ ለሪት
ሠረገላ ኤልያስ
ዝማሬ መላእክት
ውዳሴ ማርያም
ደርህ መስተገብር
ከበሮ ማሳሌት

ዘርፍ አያያዥ

ወልድ ዘዮሐንስ
ቤት ዘአቡዮ ዐቢይ ውለቱ

ዘርፍ ደፊ

ዘዮሐንስ ወልድ ትጉጎ ውለቱ
ዘአቡዮ ቤት ዐቢይ ውለቱ

ዘርፍ አያያዦች በስም ላይ

ምሳሌ፦ ወልድ ዘአቡዮ ለጉን ውለቱ
እም ለንተ ያዕቆብ
አንት ለለ ዚአዮ ሠናያት አማንቱ
አንት ለለ ይሁዳ የሐውራ ውስተ ቤተ ምክራብ
አገው ዘ ዮሴፍ ፈያታውያን ውለቶሙ

ገበ ላይ

ተባባሪዎች ነጠላ

በዚህ ጊዜ ጸታና ቁጥሩ እንደ ላይኛው ይጠብቃል /አገባቦቹ ዘ፣ እንተ፣ እለ/ የሚያርፉበት ገበ ግን ኹል ጊዜም ቀዳማይ እንቀጽ ወይም ካልላይ እንቀጽ ምኹን እለበት፣ ሌሎች እንቀጽ ላይም አያርፉም።

ወልድ ዘ፣ ወልድ ዘመጽአ፣ ወልድ ዘሞተ፣ ወልድ ዘይመጽአ፣ ወልድ ዘይመውት

ቤት ዘ፣ ቤት ዘተሐንጽ፣ ቤት ዘይትሐንጽ
አብ ዘ፣ አብ ዘመሀረ ወንጌለ፣ አብ ዘይደሉ
እጉ ዘ፣ እጉ ዘያፈቅር እጉሆ፣ እጉ ዘይሚሀር

አንስታይ ነጠላ

ወለት ፩. እንተ፣ ወለተ እንተ ፈርሀት፣ ወለት እንተ ትሥሕቅ
፪. ዘ፣ ወለት ዘፈርሀት፣ ወለት ዘትሥሕቅ
አዋልድ ፩. እለ፣ አዋልድ እለ ይዘፍና፣ አዋልድ እለይወንያ
፪. ዘ፣ አዋልድ ዘይዘፍና፣ አዋልድ ዘይገብራ

ግበታውሻ

ሀ. «ዘ» የምንጠቀመው ለነጠላና ለብዙ ቁጥር ሲኾን፣ «እንተ» ግን ለነጠላ ቁጥር እንጂ ለብዙ አንጠቀምበትም። «እለ» ደግሞ ለነጠላ ቁጥር አይሆንም።

ለ. «ለ»ብዙ ጊዜ የሚያገለግለው በተጠቃሽነት ነው።

ምሳሌ፡- ቤታ ለሰሎሚ
ወልዱ ለአዳም

ዘ. . . ውእቱ

ምሳሌ፡- ዘመጽአ... የመጣ ተብሎ ይተረጎማል። ስለዚህ ዘ ማሰሪያ ሊኾን ይችላል ማለት ነው።

Absence of relative pronouns. Sometimes, the writing of relative pronouns was not necessary. አኮኑ ሠናዖ ዘርአ ወዘራእከ > ዘዘራእከ። ኩሉ ይበጽሐ ለዛቲ ትውልድ :: = ኣ (ላቲ).

፩. ዲ. የጾታ እና የቁጥር ፕሮቶኮል/ Gender and Number/

በግእዝ ቋንቋ አንስታይ ጾታን በማመልከት በዋናነት የሚታወቀው የድኅር ቅጥያ /Suffix/ ት ከ / ነው።

- ምሳሌ፡- ብእሲ = ብእሲት
- /ሰው/ = /ሴትዮ/
- ሠናይ = ሠናይት
- ጥሩ = ጥሩ

ይኸን እንጂ ብዙ ጊዜ በአማርኛ ቋንቋ ስንጠቀም የ «ት»ን ሞያ በመዘንጋት ለወንዶች ደራሲ ብለን ደራሲያን ስንል ለሴቶችም ደራሲት ደራሲያት ማለት ሲገባን ደራሲያን እንላለን። በተመሳሳይ የሚከተሉትን ስሕተቶችን እንይ

ግእዝ	አማርኛ/ የተሳሳተ/	ትክክለኛ
ተባዕታይ	ቀታሊ ገዳዩ	<u>ገዳይ</u> ገዳዩ
አንስታይ	ቀታሊት ገዳዩት	<u>ገዳይ</u> ገዳዩት
ተባዕታይ	ነጋሪ	ነጋሪ ነጋሪ
አንስታይ	ነጋሪት	ነጋሪት ነጋሪት
ተባዕታይ	ወራዲ	ወራጅ ወራዲ /ወራጂ/
አንስታይ	ወራዲት	ወራጅ ወራዲት /ወራጂት/
ተባዕታይ	መምህር	መምህር መምህር
አንስታይ	መምህርት	መምህር መምህርት
ተባዕታይ	ጸሐፊ	ጸሐፊ ጸሐፊ
አንስታይ	ጸሐፊት	ጸሐፊ ጸሐፊት

ለብዙ ቁጥርም በግእዝ «አት»ን በማስገባት መጠቀም ይቻላል። ይኸ «አት» ግን ለተባዕታይም እያገለገለ ይገኛል። በተለይ አን ግን መደበኛ አገልግሎት ለተባዕታይ መኸኑ የተረዳ ነው። ይኸን እንጂ አንዳንድ ተባዕታይ /Masculine /እና ተባዕታይ Feminine/ ብዙ ቁጥሮች በውስጣዊ የአናባቢ ለውጥ እናት ይመሠረታሉ፤ እንዲኹም ተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ ኢ + ተነባቢ + የተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ አ + ተነባቢ ቅርጽን ይይዛሉ።

የቁጥር ምሳሌዎች

ሀ	እጠላ	ብዙ
ተባዕታይ/ Masculine	ሠናይ	ሠናያን
አንስታይ/ Feminine	ሠናይት	ሠናያት

ለ. የገቢር ቅጽል /Active participle/ የተለየ የተባዕታይ የብዙ ቁጥር ቅርጽ አለው ምሳሌ:-

ነጠላ /Singular/		ብዙ/ Plural/
ተባዕታይ	ነጋሪ	ነገርት
/Masc./	ነጋሪት	ነጋሪያት
አንስታይ		
/Femi./		

ሐ. የተገብሮ ቅጽል እና የተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ ኢ + ተነባቢ ቅጽሎች የተለየ የአንስታይ ነጠላ ቅርጽ አላቸው።

ምሳሌ:-

	ነጠላ	ብዙ
ተባዕታይ	ንጉር	ንጉራን
አንስታይ	ንግርት	ንጉራት
ተባዕታይ	ሐዲስ	ሐዲሳን
አንስታይ	ሐዳስ	ሐዳሳት

መ. አንጻንድ የተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ ኢ + ተነባቢ የጋራ ብዙ አላቸው እንደ ገቢር ቅጽል

	ነጠላ	ብዙ
ተባዕታይ	ዐቢይ	ዐቢይት / ዐቢያት/
	ዐባይ	ዐባይት

በግለዝ ብዙነነት በምዕላድ ወይም በውስጥ አናባቢ ለውጥ ይፈጠራል። የተለመደው የብዙነነት ሒደት ደግሞ ምዕላድ /Suffix/ «አት»ን በመጨመር ይመሠረታል። ይኸ «አት» በሴማዊ ልሳን የአንስታይ ብዙ ቁጥር መሠረቺ ሲኾን በግለዝ ደግሞ ለኹለቱም ጾታዎች ያገለግላል። ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
ማይ	ማያት
ውኃ	
/Water/	
ጽጌ	ጽጌያት
አበባ	

/Flower/

ዐሣ

ዐሣት

ዐሣ

/Fish/

በጣም ብዙ የግለዝ ስሞች /nouns/ ብዙ ቁጥር የሚኾኑት በውስጣዊ ብዥ / broken plural/ internal plural/ ሥርዐት ነው። አስፈላጊ ኹኖ ሲገኝ ተጨማሪ ተነሳሺዎችን እና ክፍል አናባቢዎችን /glides/ በመጨመር የሥርዐተ ተነሳሺውን ልምድ ይጠብቃሉ። ይኹን እንጂ በአጠቃላይ አብዛኛዎቹ የባለ ሦስት ተናባቢዎች የባለ ውስጥ ብዥዎች ከሚከተሉት ደንቦች አንዱን ይከተላሉ።

፩. ተነሳሺ + አናባቢ + ተነሳሺ + አናባቢ ኸ /CVC3/5C/- የዚኽ ዐይነቱ ብዙት ምናልባትም በጣም ጥንታዊው ብዙት እና በጣም ያልተለመደው ነው። ይኹን እንጂ በዚኽ ብዙት የሚገኙ የመሠረታዊው ያን የቃላት ዐይነቶች አሉ። ደንብ ኪደቱ ከባለ አንድ ውስጠ ብዙት ኪደት ጋር የተገናኘ የጥንት ሴማዊ ብዙት ጋር የተመሳሰለ ነው። ይኸም በዕብራይስጥ የሸጉሌት ብዙት /ብዙ ምሳሌ በሚል ይታወቃል። በአጠቃላይ በአፍሮ- እስያ ይታያል።

ምሳሌ:-	ነጠሳ	ብዙ
	እግር	እግር
	አብ	አበው
	እድ	እደው
	እጉ	እገው

፪. አናባቢ + ተነሳሺ + ተነሳሺ አናባቢ አ + ተነሳሺ /accac/- ይህ ዐይነቱ ብዙት በባለ ሦስት ተነሳሺ ግንድ /stems/ በጣም የሚሠራ ነው። ብዙ ባለ ኹለት ተነሳሺ ግንዶች እና በተነሳሺ + ወ + ተነሳሺ ወይም ተነሳሺ + የ + ተነሳሺ የሚገለጹ ይኸንን ጸንብ ይይዛሉ። ጥቂት ተነሳሺ + ተነሳሺ ግንዶች + ነዛሺ + ተነሳሺ + ት የሚኾኑት ይኸንን ብዙት ይከተላሉ።

ምሳሌ:-			
ነጠሳ	ብዙ	ነጠሳ	ብዙ
ልብስ	ልልባስ	ቤት	አብያት
ፈረስ	አፍራስ	ጸም	አጽዋሰም
ስም	አስማት		

፫. አናባቢ እ + ተነባቢ + እ + ተነባቢ:- ይኸ ሽደተ ደንብ ልዩ የግለህ ቁጥር እድገት ብዙ ጊዜ የሚከሰተው መነሻቸው የማንቁርት በኾኑ ግንጾች ነው።

ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
አድግ	አእዱግ
ሀገር	አሀጉር

፬. አናባቢ እ + ተነባቢ + ተነባቢ + አናባቢ እ + ተነባቢት:- ይኸ ሽደተ ደንብ /pattern/, ከላይኞቹ ይለያል ከመጨረሻ ላይ «ት»ን በመጨመሩ እና ኢ የ«ኦ» እና «እ» ስሕበተ ትኖሽ ነው።

ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
ገብር	አገብርት
ርእስ	አርእስት

፭. ተነባቢ + አናባቢ ሽ + ተነባቢ + አናባቢ እ + ተነባቢ እ + ተነባቢ /ት/ :- ይህ በሴማዊ ልሳን የተለመደ እና በብዙ ቃላት የሚገኘው ባለ ዐራት ሕደተ ደንብ የሚከሰተው አራት ተነባቢ ባላቸው ቃላት /ስሞች ግንድ ነው። ወይም ሦስት ተነባቢ ባላቸው እና ረጅም የግንድ ተነባቢ ኢ፣ ኤ፣ ኦ፣ ኩ ባላቸው ብዙ ስሞች ይገኛል።

ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
ድንግል	ደናግል
መስፍን	መሳፍንት
ኮከብ	ከዋከብት
መስኮት	መሳኮት /መላከውት/
ዶርህ	ደዋርህ
ሌሊት	ለያልይ
ባሕር	በሐውርት
ውሕዝ	ዋሕይዝት
ቀሲስ	ቀሳውስት

፩. አናባቢ አ + ተነባቢ + አናባቢ አ + ተነባቢ + አናባቢአ + ተነባቢ ት-
ይህ ደገሞ ባለ ዐራት ሺደተ ደገብ እና ባለ ዐራት ተነባቢ ግንዶችን
መገንድ ያሳያል።

ምሳሌ:-

ነጠላ	ብዙ
በገዕ	አባገዕ
ጋኔን	አጋንንት

የ ከፊል አናባቢ ወ እና ይ በባለ ሦስትና በባለ ዐራት ተነባቢ ቃላት /trilateral
CCC/ or quadrilateral ሺደተ ደገብ ከአናባቢነት ጋር ያላቸው ጠባይዕ ተገላጭ
አይደለም።

ት በነጠላ በማይኖርበት ጊዜ /በሙ አንስታይ ካልኾነ በቀር/ በብዙ ጊዜ
ይደመራል። በነጠላ ባለ ጊዜ ደገሞ በብዙ ቁጥር ጊዜ ይቀነሳል

ተጨማሪ ሥነ ምግባር የቁጥር ገቢ በኹሉም የብዙ ቁጥር ትርጉሞች /ምዕላድ
ዘደገር እና የውስጥ/ ሲገኙ አገናኝ ምግባሮች ይከተሉታል፡- አ በስም እና በምግባር
መሐል ይገባል። ምሳሌ ጽጌያት አብያተ ጽጌያቱን አብያቱን።

ምግባር ፊደላት

አ፡

ነጠላ	ብዙ	የብዙ ብዙ
ደብር	አድባር	አድባራት
ርእስ	አርእስት	

ከዚህ ላይ የቃላቱን መጨረሻ ሹላት ፊደላት ማስተዋል ነው። ብርጅ
እስ/ላድስ ናቸው።/

- ገ- ሀ. ደራሲ+ያን ፣ ደራስያን
- ሠግሊ+ያን ፣ ሠግልያን
- ለ. ኢትዮጵያዊ+ያን፣ ኢትዮጵያውያን
- ሐ. ቅዱስ = ቅዱሳን
- ብዑስ = ብዑሳን
- መዘምር = መዘምራን

ከዚህ ላይ የቃላቱ የመጨረሻው ሹላት ፊደላት ራብዕና ሃልስ ናቸው።

ት- ኢትዮጵያዊት+ያን፣ ኢትዮጵያውያት

ሰማይ = ሰማያት

ቅድስት = ቅዱሳት

ሠናይት = ሠናያት

አሁንም ቢሽን የቀተለን ኹኔታ ማስተዋል ነው።

ሙ- ኩሉ . . . ኩሉ-ሙ

ለሊሁ . . . ለሊሆሙ

እ- ገጢአት . . ገጣውእ

አንተ አንትሙ

ለሊከ ለሊከሙ

ይ- መርዒት መራዕይ

ለ- ኪፍብ ኪፍቤል

ሌሊት ለያልይ

ው- ዕዕ ዕዕው

አብ አበው

እድ እደው

የጸያፍ አበላላ ምሳሌ

መምህራን፣ መምህራኖች

ደራሲያን፣ ደራሲያኖች

ቅዱሳን፣ ቅዱሳኖች

ገበ ሕፃን ናትናኦል ለእያም ቤተ ገለገሎ

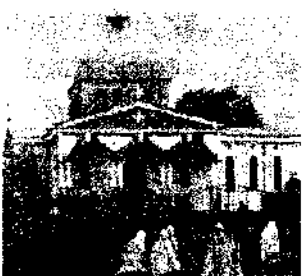

ሰላም ለከ ሕፃን ናትናኦል ዘኢትዮጵያ እፍኑ ሀለውከ? እድ ደለቲ ሀገርከ
ኢትዮጵያ ወእፍኑ ሀለውት እሙ እምከ አፍሪካ እነ ሰግዕኩ በከሙ ተፈትሐ

እፋክ በልሳነ ግእዝ። አንተሰ ኅሩይ አንተ ወዝክርክኒ ይሂሉ ለዐለም እስመ አልቦ በዐገራትን ወበዐለምን ዘተፈትሐ አፋቡ በልሳነ ግእዝ ልሳነ ሀይማኖት ወታሪክ። አንሰ ቀናዕኩ ብዙ። ናቡ አንሥሥ እነ አንብብ በልሳነ እበዊን በአማን ሰማዕኩ አንሰ ከመካነ ቤትክሙ ቤተ ግእዝ በከመ የትብሃል ቤተ ሌዊ፣ ቤተ ሮቤል... ስመዐኒ እኑየ አንሰ ውዕተ ኢተዮጵያ ነቢርየ እብል «እኔ! እኔ!» አንተሰ ትብል «እሆ! እሆ!» አፎኑ! ተባሪክ ቤትኩ። ወቀናዕኩ ብክ እስመ ሰማዕኩ ከመ አቡክ ወእምክ ይነብቡ በልሳነ ግእዝ። አይቴኑ ተሐውር ለቅጻሴ በዛቲ ጸም? እፎ ታንክር ቤተክርስቲያን እምን እንዘ ይትወልድ ሕፃን ከማክ ዘይነብብ በልሳና በገዘመን። ወእፎ ትትፈሣሐ ኢትዮጵያ እንዘ ትሬእ ሕፃን ከማክ እንዘ ይብል ልሳንዩ ግእዝ ውእቱ። አንሰ ንዘንኩ ጥቀ እስኩ ጸሊ ሊተ እስክ እመጽእ ንቤክ እምሳነ ሐርኩ ናቡ ንብ አሚሪካ ምስለ እምየ ወአቡዩ። ወጽንሐኒ በሠናይ ግብርክ እስክ እትመየጥ ድኅረ።

ሕፃን ሰሎሞን እም አትላንታ

ኩለንታዩ

ቤሐኪ ቤተክርስቲያን ኩለንታዩ እፎኑ ዘመንኪ? አእምር አንሰ ከመ አልብኪ ፍጻሜ እስመ አንቲ ሕያዊት አንቲ። አንቲሰ እምየ ቤተክርስቲያን ዘወለድክኒ ወአንቲሰ ማኅደርየ ቤተክርስቲያን ዘአኅድር ብኪ ውስቴትኪ። አንቲሰ ምዕራፍየ ቤተክርስቲያን፣ ዘእረክብ ብኪ ሰላመ፣ አንቲሰ ቢዛየ ቤተክርስቲያን፣ አንቲሰ መልሰዩ ቤተክርስቲያን ዘእለብሰኪ በጊዜ ቁር አንቲሰ ዕድሜየ ቤተክርስቲያን ሐረገ ወይንዩ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ልሳንዩ አንቲ። ዘእነቡብ ብኪ ሠናየ ሠናየ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ምስካይየ ወምርጉዝየ አንቲ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ሀገርየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ዘመንየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ዜማየ አንቲ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ጸሎትየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ልብየ ወእግርየ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ዐይንየ ዘእኔጸር ብኪ አንቲሰ ቤተክርስቲያን ተሰፋየ ልንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ክብርየ አንቲ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ሕይወትየ። አንቲሰ ቤተክርስቲያን ኩለንታዩ አንቲ። በእንተዝ እድኅንኒ እመክራ ሥጋ ወነፍሰ!!! ሊተ ለገብርኪ...

Morphology

Inflectional morphemes: include the grammatical functions of a word. These are: number, tense/aspect, possession and comparison.

A. Number: Ge'ez has singular and plural numbers. The number markers in Ge'ez are usually present in nouns, adjectives, and verb conjugations. The number marker, can be a prefix, infix, suffix, superfix, just indicating the gender as well. The number markers in pronouns, demonstratives, prepositions, are the same but numbers in other nouns, are complex with the exception of verb conjugation. Plural of plural seems a later development / phenomena.

Singular	Plural	Prefix	infix	suffix	Meaning
ሰባኪ: [səbaki]	ሰባኪያን: [səbakiyan]			-yan	Preachers
ብሩክ: [bruḥ]	ብሩክያን: [bruḥan]			-an	Lightfull Bright
ፈረሳዊ: [fərsaw]	ፈረሳዊያን: [fərsawiyān]		i	-yan	Pharisees
ሐሳዊ: [həssaw]	ሐሳዊያን: [həssawiyān]			-yan	False prophets
ጸጌ: [s'igge]	ጸጌያት: [s'iggeyat]		-ə-	-yat	Lilies
እብን: [ʔʔbn]	እብን: [ʔʔbn]		ə-		stones
እግዚአብሔር: [ʔigzi]	እግዚአብሔር: [ʔigʔist]		ə- a-		Lords
መጻፈፊት: [mədāl]	መጻፈፊት: [mədallwan]		ə/φ	-an	Hypocrites
ነፍስ: [nafas]	ነፍሳት: [nafasat]			-at	Winds
መጻፈፊት: [məs'əbbiḥ]	መጻፈፊት: [məs'əbbiḥyan]		ə-, i	-yan	Hypocrites
ፈራሃ: [fərah]	ፈራሃን: [fərrahan]		-ra- -an	-an	Fearfull
ግብር: [msah]	ግብር: [msah]			-at	Feasts
ቤት: [bet]	ቤቶች: [bəbyat]		-ya-		Houses
ሰባኪ: [səkər]	ሰባኪያን: [səkəriyan]			-yan	Drunkers
ጠበቃ: [təbib]	ጠበቃ: [təbibat]			-at	Wise men

-Taken From GGMS and GIMS

Sometimes in GGMS and GIMS, the verb - subject agreement is not dependent on number .The verbs may show the singular while the noun or the object is plural. Exmample: ወተከሥተ: መቃብራት:: = ወተከሥቱ:: 'the graves was opened' ; ተርጎሠ: ሎቱ: ሰማያት:: = ተርጎሠ ሎቱ:: 'the heavens was opened for him'; እምበዙጎ: አዕዋፍ: = ኃን:: 'from much birds.'; ኢነበሐ:: = ሓ/ሐ ኮራዚ፣ ሳይዳ not pertened. ውእቱ: እምዩ: ወአጎ/ኃዊዩ: ወእጎትዩ:: ወበዙጎን: ወበዙኃን: ወተከሥተ: አዕይንቲሆሙ:: 'thier eyes were opened' ወይከውን: ብድብድ: ወደልቅልቃት:: in stead of ይከውን: 'And there shall be [famines,]and] pestilences, and earthquakes.' In the plural forms of the nouns, the forms were different from word to word. Besides the changes in the plural forms were affected by the gutterals and other letters. Examples : መጎ/ጎጊር: > ማጎጊር:: ዕድው > ዕዳው:: መደልዋን: > መደልዋን:: መጸቢሕያን > መጸቢሕያን:: መጸቢሕ: > መጸቢሕ:: (however, it has another meaning of 'farmer.' Again, it is equavalent to mornning) ወተርጎሠ አዕይንቲሆሙ:: ካልአት አህጉር > ካልአት አህጉር :: አጎዋሁ > አጎዋሁ:: አጎዋሁ > አጎዋሁ::

In reconstruction the plurals, the oldest Ge'ez has some other important plural markers and the language has many forms of plurals. In that, the following plural system can be reconstructed up to now.

External plurals:

1. words having the fifth radical at the end add the suffix- at
2. words having the fifth radical at the end add the suffix- at
3. words having the seventh radical at the end add suffix- wat
4. words having the sixth radical at the end add the suffix- at
5. words having the sixth radical at the end add the suffix- an
6. words/Adjectives and Nouns/ having the sixth radical at the end add the suffix- an or at according to the gender diference.

Internal changes:

proper nouns can use plurals by changing thier internal forms and by adding 'at' at the end. words that end with wi ዊ or ዊት wit. when 'a' is present at the beginning ,there will be an internal change and will add 'at' at the end. There are words that change thier second radicals to the fourth radical to

make plurals. Words that have 'wo' in thier root and lost because of assimilation, will produce it in the plural forms by changing it in to the fourth order and the other radicals after it in to the the sixth order:

Sing	Pl.
ዖፍ	አእ/ሳ([/ዳ/ዳ] in pronunciation) ዖፍ
ዶርህ	ደዖርህ
ከከሰ	ከዋከሰት agian words that lost others too.

In the proper nouns, changes are formed by changing the second radical in to the fourth and by adding at at the end. Example. ዮሐንስ > ዮሐንሳት. When 'a' is placed at the biginning of the words, it changes the second radical in to the sixth order and also will change the third radical into the fourth order. It may add 'at'. Some times, beacuse of the presence of the gutterals, the second radical may be changed in to the fourth order:

Sing	Pl.
አግር	አእጋር
ርግሰ	አርጋሰ
አሰገ	አእሳገ
ቤት	አሰያት
አንሰሳ	አናሰሰት

By changing the second radical into the fourth .:

Sing.	Pl.
ከጎፈር	ከኖፍር
መልአክ	መላእክት
ገራህት	ገራውህ
ገቢአት	ገብውአ

we find 'wu' in the plural, though it was lost during singular in the third, fifth, and seventh orders:

ብሔር	ብሔራት
መስኮት	መስኮው
ጸታ	ጸዋትው
እድ	እእዳው
ሥር	ሥርው·እሥራው:
ወልድ	ወላድ
አብ	አቡው
አጎ	አጎው
አዩ	አደው
ፍና	ፍናው
ዕዕ	ዕዕው

When the third and the fifth order is assimilated, the assimilated radicals or letters appear in the plural:

ቢዩ	አቢዩዩ	ቤት	አቢያት
ደቤ/ት	ደቤያት	ዘራቅ	ዘራይቅ

In the oldest Ge'ez (From GGMS and GIMS), we have many Ge'ez words having different forms in their plurals. This form of plural is related to the dual form of Arabic. Here are some examples:

GGMS and GIMS > GCTP and GPTP/ in most cases/		
Sing.	dual/plr.	plural of plural
ዕዘን	ዕዘን	አዕዘን
አጎር	አጎር ¹⁷	አእጎር
ዕብን	ዕብን	አዕብን
አድ	አደው	አእዳው
ብረከ	ብረከ	አብራከ
ደቅ	ደቂቅ	ደቃውቅ

¹⁷ There are some examples in this day expressed by this word. The word is however influenced by possession..

In the second case, the nouns can be singular or plural. The second form of plural is referred to the number which is more than two.

Singular	Plural	plural of plural
ንጉሥ	ንጉሥት	ንጉሥታት
ሊቅ	ሊቃናት	ሊቃን፡ሊቃውንት
ሕግ	ሕግ	ሕገጋት
ክረምት	ክራማት	አክራም
ሣእን	አሣእን	አሥእን አሣእን
ደብር	አድባር	አድባራት
ዘመን	ዘመናት	አዝማን አዝማናት
ዐምድ	አዕማድ	አዕማዳት
ረምሕ	አርማሕ	አርማሓት
ነገር	አንጋር	ነገራት
አልፍ	አእላፍ	አእላፋት

Here, the question of Armah can be solved. Sometimes, Armah can be given as a nick name. This word found in the Gospel of ጾbbā Gərīma, does not have the present form, because *m* was not that much influenced by the guttural *h*. In Ge'ez, the problem of number is also related to the plural form known as መደበል. In the middle, changes are not limited and ruled. The following are some examples.

ገባሪ	ገባሪያጎ(GGMS and GIMS) or	ገባርት
ጠቢብ	ጠቢባጎ(GGMS and GIMS) or	ጠቢባት
ዐቢይ(GGMS) now ዐቢይ	ዐቢያን(GGMS and GIMS) or	ዐቢይት

Nowadays, words like ገባሪያን (of GGMS and GIMS) > ገባሪያጎ(GCTP and GPTP), while the others keep the oldest way.

Gender. In Ge'ez, the gender markers are not limited. They may vary from time to time according to the parts of speech. The gender markers are the feminine markers. Of these, the following were common since the earlier time or the oldest Gospels. Gender is distinguished in both singular and plural. Gender in nouns, adjectives,

some adverbs, prepositions, demonstratives, possessives, verbs are marked by the following.

- አት [ʔat] - at plural

-ተ[ጐ] (as personal profile as personal suffix)

-ን [n] (in pronoun, plural)

-ኢ[ሽ] (in pronoun, possessives, aspect..)

-ሃ [ha] (as objective marker in personal names) in possession, preposition

-ካ [ʔa] (in inflection like the told to her) in possession) in

Gerund, infinitive.....

The GGMS and GIMS hold the phrase ማርያ: መግደላዊ: instead of ማርያ: መግደላዊት: . Here, the adjective marker is not common for feminine. The present one clearly identifies the adjective marker for the feminine, thus it is like this: ማርያ: መግደላዊት: . Hence, in this phrase, gender doesnot matter. Again, the present Gospel says ዲቦ: ከካሕ: ተሰረረ::[> ተሳረረ:] instead of ተሰረረት :: ዲቦ: ከካሕ: : which the earlier Gospel holds. «አላንቲ: ክልኤ ቲ: »The gutturals, in the beginning and end of verb change their forms and the structure of the aspect. Examples ገበአ : : > ገበአ : : ተፍኡ: : = ተፍኡ: : ተሰረረ: : = ዲቦ: ከካሕ: ተሰረረ::> ተሳረረ::

Derivational morphemes: include ዊ, ዪ....Adjective markers ዪ / ዊ is expressed ፈያታይ= 'The Thief', 'thief' ፈያታዊ= 'The thief', 'thief'. Unlike the present system of forming an adjective መቅተል:, ዊ, ዪ.... also reflect possession. ዊ and ዪ are both adjective markers and definite articles from ቀተለ: . The GGMS and GIMS have different forms of adjective መጸብሒ: from ጸብሒ: :and another form of adjective *ክልኤታ > ካልኤታ.ጌ > ለ.ወጸድቅት = (a, t)መሐረጽ. «ኢ» as a suffix in nouns, adjectives eg መጸብሒ *[masəbbhi]*መ.....ኢ [mä,:(vowel)]

መ...ኢ/ፊ [mə,... ስ/ፊ (vowel) ፈያተ= Fəyyətə ፈያታይ= Fəyatay = a, a, y (ኣ, ኣ, ዪ) ፈያታዊ= Fəyatawi = a, a, w, i (ኣ, ኣ, ወ+ ኣ).

ደቂቅ ገለገለ

የገለገለ ተናጋሪ ቤተሰብ / ብሔራዊ ገለገለ / አባል ይሁኑ!!

በገለገለ ይጻፉ በገለገለ ይናገሩ

ገለገለን ይማሩ

www.mikidusan.org

www.trinitycollege.edu.et

paltalk Ethiopia Betegeez/ቅዳማ/

4:00 ማታ/በሬድዮ፣ በጋዜጣ/

Geezfamily@gmail.com

0910351521

Question mark with preposition. Ge'ez interrogatives do not need a question mark. ኑ by it self can be enough[sobānu]. ለበኑ = 'is that on the time? '. Ge'ez interrogatives could be placed with prepositions, adverbs, adjectives, perfect and imperfect. Instead of ኑ it(the Gospel of ጆbbā Gərima) sometimes uses the three dots. ,the punctuation for the introgative or the question mark.

Conjunction. Ge'ez conjunctions are different from the present conjunctions in pronunciation. The following are examples: ኢ: ሂ: ወ: በሐቱ: [bəhittu] .But ቡ ባሐቱ:: In ዘእንበሌ : [zəʔt̪nbəleyə], ሌ > ለ::ኢ = በሐቱ:: ኢ was very common in the Gospel of ጆbbā Gərima and ጆbbā ሿyyəsus moa than today. Another different interrogative conjunction is ሰ, which has been changed today into ሰ. It is equivalent to the present Amharic ሰ. In this case one can clearly see the presence of the present Amharic sound system in the period. Again, the two languages seem to be developed independently at the same period or the sound may directly be adopted by Amharic speakers. It may also be the influence of Ge'ez speakers (on Amharic). In any case, Amharic preserved the sound. Again it helps us not to be dependant on the antiquity of the manuscripts. Because we can not find such changes in the old Amharic writings . ወእንተ ወሰጡሰ? 'but within' > ወሰጡሰ. ሰ is the the negative interrogative conjunction marker of the present Amharic. Amharic ይእትሰ 'Is she ? ' > ይእትሰ. ሰ = ? ሰ = ኢ. ተአምረኒኢ/አ 'you know that I....?' 'o you now me? Or I do not think. 'The same is true in ተአምረኒኑ?. In form of the interrogatives, it seems that the ሿyyəsus mo'a Gospel was highly influenced by the Amharic language speaker copyist. In some places, we have the same interrogative ሰ rather than ሰ as the Ge'ez interrogative marker.

The objective pronouns. In Ge'ez, the objective pronouns did not have any different forms in the present and the past Gospels. However, they show differences in the reflexive persons. ተ/ለየ - ኒ:ለከ - ከኧ: ለከ - ከኢ: ለከሙ - ከኡሙ:ለከን - ከኡን :ለን - ነ :ለቶ - ኡ:ለቲ - ኣ:ለሙ - ኣሙ:ለን - ኣን:አሜሁ. Objective Pronoun ሃ: ሀ With present preposition (today ሰቤሃ) አሜሃ: ሰቤሁ 'at that time'. ሰቤ > ሰቤ.ሃ:: ሰቤ > ሰቤ: 'now a days'. Unfortunately, ሰቤሃ is kept like ዘእንበሌ:.

Interrogative. Ge'ez interrogatives do not need a question mark. The interrogative is placed at the end of the word or the sentences. It is pronounced with a low level and the style of pronunciation by it self also shows an interrogation. In most cases, Ge'ez interrogatives are preceded by a radical which has the same order to the interrogative. Here, are some examples: ሁ፣ ኑ፣ አ፣ ኢ፣ ት፣ ኣ፣ ኣይት? ፣ ለበኑ? ('when? '): ተአምሩኑ? ('do you know? '): አንትሙሁ? ('are you? ') ተአምረኒኢ? ('do you know me? ')

Sometimes, Ge'ez interrogatives are placed with possession or definite article. Eg. ወርቁኑ? 'Is that his gold?' or 'is he/ it the Gold?' ቤተመቅደሱኑ?('by the temple? '). These words or sentences also show the present Amharic possession and definiteness.

፪.፲. ቅጽል /Adjective/

ቅጽል፡- ማለት በስም ላይ እየተጨመረ የሰምን ከኑት፣ አካል፣ መልክዕ፣ ቅርጽ፣ ቅርበት፣ ርቀት፣ ዐይነት፣ መጠን ወይም ማንነት የሚገልጥ የሰም አኑልማሽ /ገላጭ/ ነው።

ምሳሌ፡-

- ወናይ ወልድ - ቆንጆ ልጅ - A handsome boy
- ወናይት ወለት - ቆንጆ ሴት ልጅ - A beautiful girl
- ገዑ ወልድ - ትንሽ ልጅ - A small boy
- ዐቢይ ወልድ - ትልቅ ልጅ - A great boy
- ወናይ ወልድ - ጥሩ ልጅ - A good son
- ዐቢይ ዓሣ - ትልቅ ዓሣ - A big fish
- ዘኒቱ ወልድ - ይኸ ልጅ - This boy /son/
- ዘኒቱ ብእሲ - ይኸ ሰው - This man
- ዛቲ ብእሲት - ይኛ ሴትዮ - This Woman
- ወእቶን አዕዋፍ - እነዚያ ወፎች - Those birds
- ሐደር ወልድ - አጭር ልጅ - A short son /boy/
- ነዋህ ወልድ - ረዥም ልጅ - A tall boy /son/
- አብድ - ሰነፍ - Lazy /passive/
- ሥሉጥ - ንቁ - Active

የተሰመረባቸው ቅጽሎች ሲኾኑ ያልተሰመረባቸው ደግሞ ሰሞኝን ይገልጻሉ ወይም ያገላምሳሉ።

፩.፲.፩.የቅጽል ዐይነቶች /Kinds of Adjectives/

፩. ገላጭ ቅጽል /Descriptive adjective/ :- ይኸ የቅጽል ዐይነት የአንድን አካል /ስም/ ግብረ ኩነት /Quality / የሚገልጽ ነው።

ቀይሕ ወልድ - ቀይ ልጅ

ጸሊም ወልድ - ጥቁር ልጅ

ጸዐዳ መልበስ - ነጭ ልብስ

ገላጭ ቅጽል እንደሚከተለው ይከፋፈላል

ሀ. የተጸውያ ስማዊ ቅጽል /Proper adjective/

- ኢትዮጵያዊ ወልድ - An Ethiopian son /boy/ ኢትዮጵያዊ /የኢትዮጵያ/ ልጅ
- ኢትዮጵያውያን ተማሃርያን - Ethiopian students - ኢትዮጵያውያን ተማሪዎች
- ኢትዮጵያዊ ተማሃሪ An Ethiopian student- የኢትዮጵያ /ኢትዮጵያዊ/ተማሪ
- ዐምሐራዊ ልሳን - Amharic language - አማርኛ ቋንቋ
- ዐምሐራዊ ልሳን - Amharic language - አማርኛ ቋንቋ
- ኦሮሚያ ልሳን - Oromic language - ኦሮምኛ ቋንቋ

ለ. ስም እንደ ቅጽል

- ዙተቅዋም ወለት - የተቋም ተማሪ ልጅ - A college girl
- መምህር ዘቤተ ትምህርት - የትምህርት ቤት መምህር - A school teacher

፪. የመጠን /Quantity/፣ የክፍታ /Degree/፣ የቁጥር /Numeral/ ቅጽሎች:-

ሀ. የመጠንና የክፍታ

ሕቀ፣ ሕዳጥ፣ ንስቲት፣ - Some ትንሽ

ብዙ፣ ፍድፋድ - Several, much, a lot, many/ /ብዙ

ለመጠን፣ ለቁጥር/

ለ. የአገዝ ቅጽል /Cardinals, Numbers, Numerals/

፩. አሐዱ	1. አንድ	One
፪. ክልዔቱ	2. ሁለት	Two
፫. ሠለስቱ	3. ሦስት	Three
፬. አርባዕቱ	4. ዐራት	Four

፩. ኅምስቱ	5. አምስት	Five
፪. ስድስቱ	6. ስድስት	Six
፫. ሰባቱ	7. ሰባት	Seven
፬. ሠመንቱ	8. ስምንት	Eight
፭. ተስዓቱ	9. ዘጠኝ	Nine
፮. ዐሠርቱ	10. ዐሥር	Ten
፲ወ፩ ዐሠርቱ ወአሐዱ	11. ዐሥራ አንድ	Eleven
፲ወ፪ ዐሠርቱ ወክልዔቱ	12. ዐሥራ ሁለት	Twelve
፲ወ፫ ዐሠርቱ ወሠለስቱ	13. ዐሥራ ሦስት	Thirteen
፲ወ፬ ዐሠርቱ ወአርባዕቱ	14. ዐሥራ ዐራት	Fourteen
፲ወ፭ ዐሠርቱ ወኅምስቱ	15. ዐሥራ አምስት	Fifteen
፲ወ፮ ዐሠርቱ ወስድስት	16. ዐሥራ ስድስት	Sixteen
፲ወ፯ ዓሠርቱ ወሰባቱ	17. ዐሥራ ሰባት	Seventeen
፲ወ፰ ዐሠርቱ ወሠመንቱ	18. ዐሥራ ስምንት	Eighteen
፲ወ፱ ዐሠርቱ ወተስዓቱ	19. ዐሥራ ዘጠኝ	Nineteen
፳ ዕሥራ -	20. ሃያ	Twenty
፴ ሠላሳ	30. ሠላሳ	Thirty
፵ አርባ	40. አርባ	Forty
፶ ኅምሳ	50. አምሳ	Fifty
፷ ስላ	60. ስድሳ	Sixty
፸ ሰባ	70. ሰባ	Seventy
፹ ሠማንያ	80. ሰማንያ	Eighty
፲ ተስዓ	90. ዘጠኝ	Ninety
፲ ምዕት	100. መቶ	Hundred
፲፫ ዐሠርቱ ምዕት /ሺህ/	1000. ሺ	One Thousand
፲፫ አልፍ	10,000 ዓሥር ሺ	Ten Thousand
፲፫፫ አእላፍ -	100,000 መቶ ሺ	Hundred Thousand
፲፫፫፫ አእላፍት -	1,000,000 ሚሊዮን	Million
፲፫፫፫ አልፊት -	10,000,000 ዐሥር ሚሊዮን	Ten Million
፲፫፫፫ ምእልፊት -	100,000,000 መቶ ሚሊዮን	Hundred Million
፲፫፫፫፫ ዐሠርቱ ምእልፊት	-1,000,000,000 አንድ ቢሊዮን	Billion
ዓሠርቱ ምዕት - ሺሕ	ትእልፊት - ሺሕ አልፍ	

አእፋፍ - ዐሥር እፋፍ ምእልፊት - እፋፍ ጊዜ እፋፍ
አእፋፍት - መቶ እፋፍ ዐሥርቱ ምእልፊት - ዓሠርቱ ጊዜ
ምእልፊት - እፋፍ ጊዜ እፋፍ

፪.፲.፪- የአገዝ ቅጽል ዝርዝር

-የአገዝ ቅጽል

በክት(በጥቅል):- ዐሠርቱ ዕደው

በከፊል:- አሐዱ አካል እምነ ሠለስቱ አካላት ኮነ ሰብአ

በደጊመ ቃል:- ንዑ ንረድ ወንንሣእ ሰነ አሐተ በእሲተ ወንሰድ እምኔሆን አሐደ
አሐደ ውሉደ

እርስበርሱም:- ተጋብኦ አሐዱ ምእት

ብትን:- ለአሐዱ በአሐዱ

ምስሰ አሐዱ

ለለ አሐዱ - ላንድም፣ ላንዱም ለያንዳንዱ

በበ አሐዱ - በያንዳንዱ፣ እያንዳንዱ፣አንዱንም አንዱንም

በበ ንምላ - በያ ምላ፣፻ውን

በበ ምእት - ፻ ፻ውን

የዕለት አገዝ:- ዐሥር፣ ወሰኑይ፣ ዐሥር ወረቡዕ መዋዕል

የጊዜ አገዝ:- ሥልሰ ጊዜያተ - ፫ ጊዜ

* ምዕር - ፩ ጊዜ ግን አይቀጽልም

ምዕር - አንድ ጊዜ ብላዕ ምዕረ - አንድ ጊዜ ብላ

ምዕራተ - ብዙ ጊዜያትን

አሐተ ምዕረ - አንድ ጊዜ ሲል ምዕር ባለቤት አሐት ቅጽል ይኸፍል

የአጽፍ አገዝ:- ካዕበተ፣ ምክዕቢተ

የክፍል አገዝ:- ተሰዓቱ እድ - ዘጠኝ እጅ

ዐሠርቱ እድ - ዐሥር እጅ

ሰብዐተ እድ - ሰባት እጅ

ሣልስተ እድሃ ለሀገር - የሀገርን ሦስት እጁን

ሳድስተ እድሃ ለኢትዮጵያ - የኢትዮጵያን ስድስት እጁን

* እስከ አሁን ያየንው ዘመድ ቅጽል ይባላል

ቅጽል

ተገብሮ ግበ

- ፩. ቅቱል - የተገደለ
- ፪. ቅዱስ
- ፫. ሰቡሕ
- ፬. ገቡር
- ፭. ቡሩክ

- ተቀትለ - ተገደለ
- ተቀደሰ - ተመሰገነ
- ተሰብሐ - ተመሰገነ

A. ግልጠ ዘ (ግልጠ የ)

ዘ - የ ዘርፍ አያያዣነት ደፊነት፣ የዘርፍ ጠምሳኝነት እና የቅጽልነት ጠባይዕ አለው።

ሀ. ዘርፍ አያያዣ

- ጸጋ ዘአብ - የአብ ጸጋ
- ወልድ ዘማርያም - የማርያም ልጅ
- ክብር ዘኢትዮጵያ - የኢትዮጵያ ክብር

- ቅጽል
- ዘተጸገወ
- ዘተወልደ
- ዘተከብረት

ለ. መስም ቅጽል

ሣልስ ቅጽል

- ቀታሊ - ገዳዩ
- ተቃታሊ - አስተቃታሊ

መስም ቅጽል

- መቅተሊ መቅተል
- መስተቃታል

ዘ - ዘርፍ አያያዣ የሚኾነው ከጥሬ ጋር ሲያያዝ ነው። ዘ ቅጽል የሚኾነው በአንቀጽ ላይ ሲወድቅ ሲኾን ነገር ግን ውሰጠ «ነውነት» ስላለው ብዙ ትርጉም እንዳለው በ«ዘ»፣ «እንተ» እና «እለ» ቦታ ተመልከት። የግልጠ ዘ መ-ያ በአዕማድ ፕሉ ቢዘረዘር ይቻላል።

ሐ. በተናባቢ (የዘርፍ የነባር ጥሬ ዘርፍ ላይዝ አለመቀጸል)

- ቤተ ልሔም
- ሀገረ ዳዊት
- እመ አምላክ
- ሐራ ሰማይ

መ. የግብርና የተቀብዖ ስም ያለ ዘርፍ ይቀጸላል።

- ኢየሱስ ክርስቶስ (ቅቡዕ፣ ቀባዒ፣ ቅብዕ)
- ባስልኤል ነሃቢ
- ዮሴፍ ጸራቢ

ገብርኤል መልአክ
ዘካርያስ ካህን
ዘካርያስ ነቢይ
ዘካርያስ ለማዕታት

ሠ. የጥያቄ ቅጽል (ንዑስ ቅጽል):- አይ፣ መኑ፣ አይቴ፣ እስፍንቱ፣ ምንት፣ ማእከ

መኑ አንተ - አንተ ማን ነኸ?
አይቴ ተሐውር?
መኑ ዝንቱ - ይኸ ማን ነው?
አይቴ ማገደርክ?
መኑ ይእቲ ዛቲ - ይቺ ማን ናት?
እስፍንቱ

መዋዕሊክ (ዕድሜክ)?

እም አይ ብሔር አንተ - ከየት ሀገር ነኸ?

ረ. መራሕያን (ደቂቅ ቅጽል - አመልካች ቅጽል ናቸው):: መራሕያንን መስሎ ተሳቢ የኾነው ኪያሁ፣ ኪያየ ባለቤት ይኾናል። ያኔ ቅጽልም ይኾናል። ለሊሁም እንደ መራሕያን ባለቤት እና ቅጽልም ይኾናል። ምሳሌ ለሊሁ ክርስቶስ - ክርስቶስ ርሱ ራሱ ከመራሕያንም ጋር ይገኛል። ውእቱ ለሊሁ፣ ይእቲ ለሊህ ሲል።

ኩሉ:- ኩሉ ፍጥረት - ፍጥረት ኹሉ/ኹሉም ፍጥረት

ኩሉ ፍጥረት - ፍጥረት ኹሉ/ ኹሊም ፍጥረት

ኩላ እክይ - ክፋት ኹላ/ኹሊም ፍጥረት

ቅጽል ከባለቤት ጋር እንደ ዘርፍ ሳይያያዝና ሳይናበብ የባለቤትን ጠባይዕና አናዎር ለመግለጥ ዕብርት የሚነገር ማለት ነው፤ ባለሟል ወይም አስተርጓሚ እንደ ማለት

ቅጽል ከባለቤት ቀድሞ ወይም ተከትሎ ሊነገር ይችላል። ምሳሌ ቅዱስ አምላክ- አምላክ ቅዱስ አንድ ወይም ከዚያ በላይ ቅጽል ለባለቤት ሊቀጸል ይችላል።

አታላይ ቅጽል:-የቅጽል ባለቤት ከአንቀጽ ባለቤት ቀድሞ የባለቤት አንቀጽ ሲወድቅበት የሚገለጽ ነው።

ለአንስታይም ለተባዕታይም የሚቀጸል

የቅጽል ጠባይዕ:-

ሀ. ውስጠ ዘ (ውስጠ የ) - ከግስ ይወጣል

ምሳሌ:- ቀተለ - ገደለ

፩.

፩.፩. ቀታሊ - ገዳዩ

፩.፪. ተቀታሊ - ተገዳዩ

፩.፫. አቅታሊ

፩.፬. ተቃታሊ

፩.፭. አስተቃታሊ

ይህ ዐይነቱ ቅጽል ሃልስ ቅጽል ሲባል በአዕማድ ኹሉ ይዘረዘራል በገቢርም በተገቢርም ሃልስ ቅጽል መባሉም የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ሃልስ በመኾኑ ነው። በብዙ ሲጻፍ እና በአንስታይ ሲጻፍ ግን ሳድስ ቅጽል ይባላል። ቀታሊት ገዳዮች ሌት ቀታልያን (የወንድ ገዳዮች)

፪.

፪.፩. ዐቢይ

፪.፪. ነቢይ

፪.፫. ቀጠን

፪.፬. ጸሊም

፫.

፫.፩. ነጻይ

፫.፪. ሠናይ

፫.፫. ቀላይ

፫.፬. ጸያፍ

፬.

፬.፩. ጻድቅ

፬.፪. ባዕል

፬.፫. ባዕድ

፬.፬. ላእከ

፬.፭. ካህን

፭.

፭.፩. ንር ንራዊ

፭.፪. ዴጋን ዴጋኒ

ጸ.፲.፫. ጸዋትወ ቅጽል ወላጎዝ

ቅጽል ማለት ተጨማሪ ቃል ወይም መታወቂያ ማለት ነው።

ቅጽል ነባር እና ዘር ቅጽል ተብሎ በፎ ይከፈላል

ዘር ቅጽል፡-

፩. ውስጠ ዘ

፪. መስም

፫. ጥሬዘር

፬. ወገን - ዊ እና ይ

፭. አጎዝ

ዘርፍ የሌለው ጥሬ ነጠላ ስም እንጂ ቅጽል አይባልም።

ነባር ቅጽሎች፡-

፩. ነባር ጥሬ እብን (ነጠላ) አእባን (ብዙ)

ጸዊት፣ ሰሎሞን (የመጠሪያ ስም)

፪. ግልጽ ዘ ዘ፣ እንተ፣ እለ ያሉበት

፫. የቦታ ቅጽሎች ጎበ፣ መንገሥና ወደደ ናቸው

የጊዜ ቅጽሎች አመ፣ በ፣ ጊዜ፣ ሰዐተ፣ ዕለተ

ምሳሌ፡- ሰዐተ ሌሊት

አመ ይብሉ

ጎበ ቆመ

፬. ንዑስና ደቂቅ፡- አይ፣ ምንት፣ መኑ፣ ማእዜ፣ አይቴ፣ አያት

አይ መኑ፣ ማን፣ እለመኑ - እነማን

አይ ማእዜ - መች፣ መቼ (የጊዜ ቅጽሎች)

አይ አይቴ ሌት - ወዴት? (የቦታ ቅጽሎች)

አይ አያት - ማነኛው፣ ማናቸው፣ ማነኛቸው ማናቻቸው

ስፍን እስፍንት ስንት ምን ያኸል

ደቂቅ ቅጽል የሚባሉት መራሕያን ናቸው። አመልካቾች ደግሞ እማሬ

ወይም ጭብጥ ቅጽል ይባላሉ።

አመ፣ ሰበ፣ ጊዜ = ጊዜ፣ ሲ፣ ስ፣ ለ፣ የ

እስከ = እስከ

ድጎረ = ጊላ፣ ከጊላ

ዘ፣እንተ፣እለ = የ

አላ፣ ዳኦ፣ ባሕ፣ እንበለ = እንጂ

ዐጺ = እንጂ ም

ብሂል = ማለት

እንዘ = ስ፣ሲ

እመ፣ሶባ = ብ፣ቦ

ንዑሳን አገባቦች

ሰ = ና፣ሰ፣ሳ፣ማ፣ግን፣ትች

አም = በ፣ባ፣ከ፣ካ፣ኪ፣ክ ይልቅ

አይ ምንት, መኑ ማዕዘ፣አይ፣ቱ፣ሰፍን

አይ ማዕዘ = መቼ

አይ (ለኹሉም)

ማዕዘ = ለጊዜ

መ፣ሚ = ነገር የሚያበረታ ቃል የሚያገን

አፎ = እንዴት፣ረግ፣ምን፣ምንኛ

በአፎ = በልምን እንዴት (አንጻንዴ ኢ፣ኪ፣ኑ፣መ፣እንጋ ያገኑታል ወይም

ሳያገኑት ይነገራል)

ሁ፣ኑ = ጥያቄና አጋናኝ ናቸው

አ = ሆይ፣ም፣ወዮ፣ይብላኝ

አሌ፣ ወይ፣ ወይሌ፣ ሰይ = ወዮ፣ ወየው፣ ወየታ፣ እዩዩ

አህ፣ አህህ = የአንክሮና የደስታ የገዝንና የነቀፌታ፣ የአንክሮና የደስታ

አዩ = ዋይ ዋይ

ዩ = ወዩው ወዩው

ሐዊላ = የደስታና የአንክሮ ቃል፣እንገትን በመነቅነቅ ሊነገር ይችላል

መልካም፣ ይበል ማለት

በሐ = የሰላምታ ቃል ራስን ዝቅ በማድረግ የሚነገር

እሰኩ፣የጊ፣እንጋ፣እንጻጻ = እስኪ

የጊ = እንሆ አሁን፣ወይ ምናልባት

እንጻጻ = እንጂ፣እንጃ፣አላውቅም

ከመ፣ ጽመ፣ ጽሚተ፣ ን፣ እንቋዕ፣ ጥቀ፣

ክመ = መጅም መች

ጽመ = ዝም ብሎ፣ ቀስ ብሎ፣ ዝግ ብሎ

ጽሚተ ጽሚሚተ = በዝምታ፣ በቀስታ

ጽሚተ = በስውር

ኣ = እኮ፣ ቢያ፣ እንኳ(አሉታ)

እንቋዕ = የደስታ ቃል፣ እንኳዕ

ጥቀ = ስንኳን (የማማረጥ፣ የማሸሻል)

እንክ፣ እምሩም፣ እምይእዜ፣ እንኪያ = እንግዲኸ፣ ከእንግዲኸ ወዲኸ

እንክ = እንሆ (በናሁ ቦታ ሲገባ)

አ፣ ሶ፣ ኬ = አ ቃለ መልእክት፣ ራስ፣ አጋኖ፣ ከበሬታ

አል፣ኢ = አል የኢፍች ነው = አል በቦ ብቻ ይገኛል

ኢ በአናቅጽ ሹሉ እየገባ ጽድቁን አሉታ ያደርጋል

አው፣ሚመ = ወይ፣ ወይም፣ ወይስ

አ = ቃለ መልእክት፣ አጋኖ፣ ከበሬታ እና እንዲኸ አለ ማለት የሚያስችል

ወ = ና

ሂ፣ ኒ፣ ዐዲ = ም

ሂ፣ኒ = ከቃሉ በኋላ ይገባሉ

ዐዲ = በፊትም በኋላም

ቅድመ = ሳ (ብዙ ጊዜ እም ያዳምቀዋል)

(እም) ቅድመ ይትፈጥር ኪሩብ = ኪሩብ ሳይፈጠር

ትካት፣ ዐለም = ዱሮ፣ጥንት፣ቀድሞ

= እምዐለም = ከጥንት ጀምሮ

= ለዐለም እስከ መጨረሻ

= እም ዐለም ወእስከ ዐለም ከመጀመሪያ እስከ መጨረሻ

(ከፍጥረት እስከ ምጽአት)

ቅድም፣ትማልም = መጀመሪያ

ቅድመ ትማልም = ከትናንትና በስተያ/ወዲያ

ዮም ይእዜ = ዛሬ፣አሁን፣ዘንድሮ

ጌሠም፣ሳኒታ = ነገ ነገታ ፣ማግስት

ዘልፍ ወትር፣ዘልፈ ወትረ = ወትሮ፣ዘወትር ያለማቋረጥ

ለዝሉፋ ለዝላፋ = ለወትሮ ለዘወትር ለዘላለም

ግሙራ ለግሙራ ለፍጻሜ = ከቶ አካቶ ራጽሞ ጭራሽ

ጥቀ ራጽፋደ በሕቁ = አጅግ በጣም

ጎዳጥ፣ንስቲት፣ሕቅ = ጥቂት

ለ = አቀባይ፣ወይም በቁም ቀሪ፣አቀብሎ ሸሽ አዳማቂ፣ የ፣ ን፣ ከ፣ ወደ ላይ፣ ስለ፣ ጋራ ይኸናል።

ለለ = ለየ ለየ

ለለ ርእሱ = ለየእራሱ፣ እየራሱ

ለለ ፀለቱ = ለየእለቱ፣እየለቱ

ለለ እትናገር = ስናገር

ለለ ተናገርኩ = በተናገርኸኩ ጊዜ

ለለ = እንደ

ምስለ = ጋራ ከነ፣ እንደ፣ከ፣ና ይኸናል

ምስለ ምታ = ከባሏ(ጋር)

ምስለ = እም(ከ)

አሐዱ ምስለ ካልኦ

አንዱና ሌላው

ምስለ = ና

አያተ፣ ጽላሎተ = እንደ

አያተ ኢትዮጵያ = እንደ ኢትዮጵያ

አፍኦ፣ ከዋላ፣ ዝዮ፣ ሀዮ፣ ለፌ፣ ከሃ፣ ኩላሄ

አፍኦ = ውጪ፣ በውጪ

ከዋላ = ጋላ በጋላ

ዝዮ = በዚኽ፣ ከዚኽ፣ ወደዚኽ

ሀዮ = የቅርብ ሩቅ፣ በዚያ፣ ከዚያ፣ ወደዚያ

ለፌ = ወዲኽ፣ ወደዚኽ

ሰፊ ወለፌ = ወዲኽና፣ ወዲያ፣ ቀኛና ግራ

ከሃ = ወዲያ

ከሃት = ወዲያዎች ወዲያኞች

ኩላሄ = ቦታ ኸሉ፣መላው፣ጠቅላላው

ጽንፍ፣ ክንፍ፣ ክንፈር፣ ሔቅ፣ ድንጋግ፣ ገበዝ፣ ወሰን = ዳር ዳርቻ ጫፍ ጠርዝ

ጽንፈ ባሕር፣ ጽንፈ ልብስ

እድያም፣ ደወል፣ ብሔር = አውራጃ፣ ቀበሌ፣ ግዛት አገር

ደወል = ወሰን፣ ደንበር

ጥቃ፣ ጎር፣ ሕፅን፣ ገቦ፣ ጉንድ = አጠገብ ጉን፣ ወገብ

ጥቃ = ለቦታ ብቻ ነው

ጸጉ፣ ጸጉጉ፣ ጸጉንት፣ ማእከል አብያተ = ወልወል

ናሁ = አሁን እነሆ (ለወንድም ለሴትም)

ነዋ = እነሆ (ላንድ ወንድ ብቻ)

ነዋ ወልድኪ = እነሆ ልጅሽ

ናሁ = ቃለ አንክር

ምሳሌ ሚሠናይ ወሚ አዳም

ናሁ ሠናይ ወናሁ አዳም

አወ፣ አማን፣ አሆ = አወ፣ አማን፣ በጀ

አወ = አወ

አማን = አውነት

አሆ = አሺ

አንቢ = አንቢ

ሀብ = አንካ

(ተወከፍ = ተቀበል ተወካፊ = ተቀባይ)

ነዐ = ና ቶሎ በል

ሕንክ = አንካ

አኢ አኢ = ዐዋጅ ዐዋድ ሰማ ሰማ

አንዳንዴ አኢ = ኤር፣ ኤል

ደቂቅ አገባቦች

ቤዛ፣ ተክለ = ምትክ፣ ስለ

ቤዛ ዐለም = ስለ ዐለም

* ዲቦ፣ ላዕለ፣ መልዕልተ = ላይ፣ በላይ፣ ወደ ላይ፣ በ፣ ስለ

ጸጋ በዲቦ ጸጋ

አዕረፈት በረከት ላዕለ ያዕቆብ

ታሕተ መተሕተ = ታች፣ በታች፣ ወደታች

በ፣ እም፣ ንበ፣ መንገለ፣ ውስተ ይስማሟቸዋል

ውስተ ውሳጭ ማእከለ

ውስተ = ውስጥ፣ በውስጥ፣ በማኸል በወደ

(በ፣ እም፣ እንተ ይስማሙታል)

ማእከል = ማኸል፣ ወደ ማኸል

ጸንፍ ወማእከል = ዳርቻና ማኸል

ቁም ማእከል = በማኸል ቁም

ባሕ ማእከል ሀገር = ወደ ማኸል ሀገር ግባ

(በ፣ እም፣ እንተ፣ ውስተ ይስማሙታል)

በ = በቁም ቀሪ፣ ም፣ ን፣ ለ፣ ጊዜ ጋራ እንደቸልታ ይኾናል

ተናጸፋ ገጸ ለገጸ = ፊት ለፊት ተያዩ

በበ = በየ በበ ነግሀ = ጧት ጧት። በበሠርክ = ማታ ማታ

በበ አሐዱ = በያንዳንዱ፣ አንዱም አንዱም አንዳንድ

ዐውድ፣ዘውር = ዙሪያ (ከበብ ባለው ኹሉ ይገባሉ)

ዐውደ ቤት፣ ዘውረ አክሊል

ዐውደ = አደባባይ፣ ሸንጎ፣ ዐውድማ

የጊዜ ጥሬዎች

ቅድም፣ መቅድም፣ ቀዲሙ፣ አቅዲሙ = ቀድሞ፣ አስቀድሞ፣ ፊት፣ መጀመሪያ

(እምና በ ይስማሟቸዋል። ከመቅድምና አቅዲሙ ውጪ)

ድገር፣ደጋሪ = ጎላ ፣መጨረሻ

በነባርነት ሲነገሩ = ጎላ በጎላ ወደጎላ

(በ፣ ለ፣ መንገለ ይስማሟቸዋል)

ኩሉ ጊዜ ኩሉ ሰዐተ ኩሉ ዕለተ ኩሉ አሚረ ኩሉ ዘመነ

ኹል ጊዜ፣ኹል ቀን፣ዘወትር፣በዘመኑ ኹሉ

ጥንት፣ መሠረት = መጀመሪያ (ጥንተ ዕለት፣ጥንተ/መሠረተ ሕግጋት)

ፍጻሜ፣ ተፍጻሜት = መጨረሻ (ፍጻሜ ዘመን፣ተፍጻሜተ መዋዕል)

ንእስ ናእስ ንእስና = ልጅነት፣ታናሽነት

ውርዙት ውርዛዌ ውርዝውና = ጉልማሳነት፣ዐፍላ፣ጉብዝና

ርሥዐ ርሥዓን ርሥዕና = ዕርግና አርጌነት

(እም፣ በ፣ ለመ፣ እስከ፣ ድገረ ይለማሚቸዋል)

ያካልና የባሕርይ ጥሬዎች

ኩለንታ = ኹለንተና፣ ኹለመና

ጣባይዕ = በቁሙ ጠባይዕ እንዳንዴ ባሕርይ

ባሕርይ = ባሕርይ

አባል፣ ሕዋስ፣ መንፈስ ነፋስ፣ ነፍሳት፣ መሌሊት = አካል፣ ብልት፣ ገላ፣ ለውነት

ኩሉ፣ ኩላ ይቀጸሉባቸዋል። በእገዝም ይገለጻሉ

ኩሉ መንፈስ

አሐዱ አባል

አካል = በቁሙ ቁመት፣ አቋቋም፣ አናዎር፣ እነዋወር

ሀላዊ = ባሕርይ፣ አካል፣ አቋቋም፣ አናዎር፣ እነዋወር

ከዋኔ = እኳኳን፣ ኹነታ

ከዋኒ = ኳኒ፣ ቀዋሚ

፪.፲፩. ተውሳክ ግስ/አንቀጽ አጎላማሽ /Adverb/

ተውሳክ ማለት ወሰክ = ጨመረ፣ ተወሰከ ተጨመረ ካለው የግእዝ ግስ የተገኘ ተጨማሪ የሚለውን ትርጉም የያዘ የግእዝ ቃል ነው። ተውሳክ ግሶች ማለት ከግሱ ላይ እየተጨመሩ የግሱን እንዴት፣ መቼ፣ ለምን፣ የት፣ ወዘተ..... የሚሉትን የትርጉም ኹኔታ የሚወስኑ አንቀጽ አጎላማሾች ናቸው። ቅጽል ስምን እንዲያጎለግስ ግስንም የሚያጎለግስ ቃል ተውሳክ ግስ ይባላል። ምሳሌ፡- ቀዩ ልጅ ትላንት መጣ። ቀዩ የሚለው ቅጽል ልጅ የሚለውን ስም ሲያደምቅ / ሲገልጽ/ ትላንት የሚለው ደግሞ መጣ የሚለው ቃል መቼ እንደሆነ የሚያመለክት ገላጭ ቃል ነው። የቅጽል ዐይነቶችን ከፋፍለን እንዳየን ኹሉ የተውሳክ ግስ ዐይነቶችን ደግሞ እንዲኸ ከፋፍለን እንመለከታለን።

የታወቁ የተውሳክ ግስ ዐይነቶች /Kinds of Adverb/

ኩነታዊ /Adverb of manner/

ፍጡን - በፍጥነት Quickly

" " Fast

መከናዊ/Adverb of place/

ዘየ - እዚህ here ታሕተ - ታች below /down/

ከህ /ሀየ/ - እዚያ there ጥቃ /ገባ/ - አጠገብ near

ላዕለ - በላይ - Above/up/ ለፊ ወለፊ - ግራና ቀኝ /Left and Right/

ጊዜያዊ /Adverb of Time/

የም - ዛሬ - Today ይእዜ - ዛሬ Today

ጊሠም - ነገ - Tomorrow ናሁ - አሁን Now

የደጊሙ-ጊዜ / Adverb of Frequency/

ኩላሄ - ሹሌ Usually ላግሙ = Secondly /ሁለተኛ ጊዜ/

ክልሌ ጊዜ - ሹለት ጊዜ Twice

ዋሕድ ዋሕድ ጊዜ - Some time

ወትረ - ሹል ጊዜ Always ዘልፈ - ሹል ጊዜ

ርግጠኝነትን የሚገልጽ /Adverb of Certainty/

እሙነ - በእርግጠኝነት Surely

እሙረ - በታወቀ ሹኔታ definitely

ክሱተ - በታወቀ ሹኔታ obviously

የክፍታን ገላጭ /Adverb of Degree/

ጽድቀ - በአግባቡ Fairly ጎይለ - በጎይል

ጥቅ፣ ደርገ - በጣም - Very

ጎዕለ - ባጎለ - poorly

መጠይቃዊ - Interrogative

ማዕዜ - መቼ - When ማእዜ ሐርክ? መቼ ሐድክ?

አይቴ - የት - Where

ለምንት - ለምን - Why

ተዘማጅ /Relative/

በጊዜ ----- በ - ጊዜ

ምሳሌ:- በጊዜ መጸእክ - /በመጣህ ጊዜ/

በዘነበርክ - በተቀመጥክበት ቦታ

ለምንት ከመ ሐርክ - ለምን እንደሄደክ

+ ከዚህ በመቀጠል ለስምንቱ አንዳንዶቹንና ሌሎችን የንዑስ አንቀጽ ተ.

ግሎችን /Adverb clause/ ትርጉምና አገልግሎት እንማራለን።

ሀ. የጊዜ ተውሳክ ግለጽ /Adverb of time/- የጊዜ፣ የግስ ተውሳክች ጊዜን የሚገልጡ ወይም ድርጊት "መቼ" እንደ ተፈጸመ የሚጠቁሙን የተውሳክ ግስ ዐይነቶች ሲኾኑ እነዚህም፡-

የም - ዛሬ /Today/

ትማልም - ትላንት/Yesterday/

ጌሠም - ነገ - Tomorrow

ቅድመ ትማልም - ከትላንት በፊት - Before yesterday

ድንረ ጌሠም - ከነገ በስተያ - After tomorrow

ቅድመ ዝ ዐመት ከዚኹ ዓመት በፊት - Before this year

ዘዮም ዐመት - የዛሬ ዐመት - Year after now

ሣምንት - ሣምንት - Week

ዘልፈ - ዘወትር - /Every day/

ወትረ - ዘወትር - /Every day/

ለለ /በበ/ ዕለቱ - ዕየለቱ /Every day/

ዋሕድ ዋሕድ ጊዜ - አልፎ አልፎ / Some times/

ወርጎ - ወር /Month/

ዘዮም ወርጎ - የዛሬ ወር /A month before or after now/

አውራጎ - ወርች /Months/

ዐመት - ዓመት /Year/ - ዓመተ Yearly /በዓመት/

ዐመታት - ዓመቶች /Years /

ሣምንታት - ሣምንታት /Weeks/

ዕለት - ቀን /Day/

ጸባሕ - ጧት /Morning/

መዐልት - ቀን /Day/

ቀትር - ቀትር /After noon/

ክ.ዘመን - ክ.ዘመን /Century/

ሺሕ - ሺሕ /Millennium/

ናሁ - አሁን /now/ /Behold/

መንፈቀ ሌሊት - የሌሊት ግማሽ /Midnight/

ቀዳማይ መንፈቅ - የመጀመሪያ ወሰን /First semester/

ካልካይ መንፈቅ - የኩለተኛው ወሰን /Second semester/

በተውሳክ ግስነት ጊዜ መለወጥ ያለባቸው ቃላት የመጨረሻ ፊደላቸውን ወደ ግለዝ ይለውጣሉ። በእንግሊዝኛው "Y" ን ይጨምራሉ። የመጨረሻው ግለዝ ፊደል = "Y"

- በ /የ/ ካልኾነ «ቡ»ን መጠቀም የግድ ነው
- ዐመት - ዐመተ በዐመት - Yearly
- መዐልተ - በቀን - Daily
- በበዕለቱ - በየቀኑ - Daily
- በበዐመቱ - በየዐመቱ - Yearly

በጊዜ ተውሳክ ግስ ጊዜ ምሳሌ

ምሳሌ:-

የም ተወልደ ስነ መድኃኒዐለም

የዐለም መድኃኒት ዛሬ ተወለደልን።

" ግለዝ ትማልም፣ የም ወጊሠም።"

" ግለዝ ትላንት ዛሬ እና ነገ "Geez yesterday today and tomorrow"

ወተፈጸመ ቀዳማይ መንፈቀ ትምህርት

በጊዜ ተውሳክ ግስ ጊዜ መጠይቃዊ ተውሳክ ግስ

የሚኾኑት When - መቼ - ማዕዜ፣ የመሳሰሉት ናቸው።

እመ፣ ጊዜ =ጊዜ

መዋዕል፣ ዘመን /ወቅት/ - መዋዕለ ጸም - የጸም ወቅት

ዕለት - ዕለተ - ዕለተ ሰንበት - የሰንበት ዕለት - ዐመተ ምሕረት /የምሕረት

ዘመን/

ለ. ኩነታዊ /Manner Adverb/

ቅጽል - ፍጡን - ፈጣን - Quick /Fast/

ተግስ - ፍጡነ - በፍጥነት - Quickly /Fast/

ቅጽል - ጽሚት - Slow - ቀስ ያለ

ተግስ - ጽሚተ - Slowly - በቀስታ

ዳገና - ደገና፣ በደገና /Well/

ምሳሌ

እነ መጸእኩ ፍጡነ - በፍጥነት መጣኹ - I came quickly
ፍጡን ውእቱ - ፈጣን ነው - He is fast
ሮፀ ንይሌ ፍጡነ - ንይሌ በፍጥነት ሮጠ - Haile ran fast
ጻገና ውእቱ - ደገና ነው - He is well

ተውሳከ ግበ ማለት ግበን የሚያገለግምበ ማለት ነው። ለምሳሌ በእንግሊዝኛው I came yesterday. I will come tomorrow የተመረጠባቸው ቃላት ተውሳክ ግሶች ናቸው። በግእዙ ትማልም፣ ትናንት፣ ጌሰም፣ ነገ እና ዘልፈ፣ ወትረ፣ የም ተውሳክ ግሶች ናቸው።

ምሳሌ፦ እነ እመጽእ ጌሰም
እንተ ትገይስ ወትረ ንበ ቤተክርስቲያን

በግእዝ ቋንቋ ሳድስ የኾኑትን ቃላት በመለወጥ በፕወደፒክ የሚሉትን ቃላት ማምጣት ይቻላል።

ምሳሌ፦

ዐርገ ሰማዩ	ወደ ሰማይ ዐረገ	ዐርገ ውስተ ሰማይ
ወሐረ ብሔረ	ወደ ሀገር ሔደ	ወሐረ ንበ ብሔሩ
ሐረት ብሔረ ርኑቀ	ወደ ፍቅ ሀገር ሔደች	ወሐረት ንበ ብሔር ርኑቀ

ማስታወሻ

እንደ ቃል ከተለወጠ ከጎኑ ያለው ተሰማሚው ቃል ይለወጣል። በሌሊኹ የመጨረሻ ፊደሎችን በመቀየር ወደ፣ በ፣ ከ የሚል ትርጉም ልናመጣ እንችላለን ማለት ነው።

ምሳሌ፦ ሐረ ሀገረ፣ ወደ ሀገር ሽደ
ሐረ ንበ ሀገር

ካዕብንም ወደ ሳብዕ በመቀየር ወደ የሚል ቃል ማምጣት እንችላለን።

ምሳሌ፦ ቤቱ፣ ቤቶ፣ ወሐረ ቤቶ፣ ወደ ቤቱ ሔደ።

በሌሊኹ የሚከተሉትን በደንብ ለመገንዘብ እንሞክር።

ወላገዙ ኪያሁ ይለተ ሰዐተ . . . ወላገዙ ኪያሁ በይለቲ ሰዐት
ይገብር ግብር መዐልተ ወሌሊተ. . . ይገብር ግብር በመዐልት ወበሌሊት
ጸሊ ገበ ለቡከ ሰማያዊ ገቡሉ. . . ጸሊ ገበ ለቡከ ሰማያዊ በገቡሉ
ወእቱ ሐረ ቤቱ. . . ወእቱ ሐረ ገበ ቤቱ
ወእንዝ ይነብር ዐውደ. . . ወእንዝ ይነብር በዐውደ

ሐ. ምክንያትን የሚገልፅ /Adverb of reasons/ - አስረጅ:- ይኸ ደግሞ
«ና» የሚለውን ፊደል የሚወልድ ነገሩ ወይም ኹኔታው ለምን እንደ ተፈጸመ
የሚያመለክት የተውሳክ ግስ ዐይነት ነው።

እስመ - ና /Since, Because, For/ ፣ ስለ ...

አምጣኝ - ና /Since, Because, For/

አኩኑ - ና /Since, Because, For/

ሐረ - ሼደ /ሐዲል/ - /Went - Pas tense /

አነ - እኔ I /እስመ ሐርኩ - ሼድኩና/ ሼዳለኹና- Because I went

አንተ - አንተ You እስመ ሐርኩ - ሼደኻልና - Because you went

አንቲ -አንቺ You እስመ ሐርኪ - ሼደኻል- Because you went

አንትሙ /እናንተ/ You እስመ ሐርከሙ - ሼዳችኋልና - Because you

went

አንትን እናንተ / You ለሴቶች እስመ ሐርከን - ሼዳችኋል - Because you

went

ንሕነ /እኛ/ We እስመ ሐርነ - ሼደናልና - Because we went

ወእቱ /እሱ/ እስመ ሐረ - ሼዲልና - Because he went

ይለቲ /እሷ/ እስመ ሐረት - ሼዳለችና - Because she went

ወእቶሙ /እነሱ/ እስመ ሐሩ - ሼደዋልና - Because They went

ወእቶን /እነሱ/ እስመ ሐራ - ሼደዋልና - Because They went

ተወልደ - ተወልደ /ተወልዷል/ He was born

አምጣኝ ተወለድኩ - ተወልደኻልና

" ተወለድኩ - ተወልደኻልና

" ተወለድኪ - ተወልደኻልና

" ተወለድከሙ - ተወልዳችኋልና

" ተወለድከን - ተወልዳችኋልና

" ተወለድን - ተወልደናልና

" ተወልደ - ተወልዷልና

" ተወልደት - ተወልዳለችና

አምጣኝ ተወልዳ - ተወልደዋልና

ተጠምቀ - ተጠምቋል፣ ተጠምቀ /Was baptized/

አኮኑ ተጠመቁ - ተጠምቄአለኹና Because /since/ I was baptized

" ተጠመቀ - ተጠምቀኻልና - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቁ - ተጠምቀኻልና - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቅክሙ - ተጠምቃችኋል - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቅክን - ተጠምቃችኋልና - Because /since/ you were baptized

" ተጠመቅን - ተጠምቀናልና - Because /since/ we were baptized

" ተጠምቀ - ተጠምቋልና - Because /since/ he were baptized

" ተጠምቀት - ተጠምቃለችና - Because /since/ she were baptized

" ተጠምቁ - ተጠምቀዋልና - Because /since/ they were baptized

" ተጠምቃ - ተጠምቀዋልና - /ለሌቶች/- Because /since/ they were baptized

አኝ ተጠመቁ፤ እንጂ ተጠመቅኩ፤ አንተ ተጠመቀ እንጂ፤ ተጠመቅከ አንተ፤ ተጠመቁ እንጂ፤ ተጠመቅኪ አይልም፤ የግሶች የመጨረሻ ፊደል ገ፣ ቀ፣ ከ፣ ን፣ ከኸኝ ለሦስቱ መራሕያን አን፣ አንተ፣ አንተ ከዚያው ላይ ማጥበቅ እንጂ ተጨማሪ ፊደል የለም የግሱ የመጨረሻ ፊደል ነ ከኸኝ ንሐን ለሚለው መራሕያም እንዲኹ፣ ምሳሌ ኮነ = ኸኝ ይኸ ሹሉ ግን ለቀዳማይ /ለጎሳፊ/ አንቀጽ ነው። አኮኑ በግብ ይወሰናል አኮኑ አልቦ አይባልም ለኮ ለብቻው - አይደለም የሚል ትርጉም አለው

መ. ሹኔታን የሚገልጽ /Adverb of condition/

አለመ /ለአለመ/ - ምንም እንኳን /Although/

ለአለመ /አለመ/... አ - ካለ ... /If...not/

ባሕቱ፣ አላ፣ ነገር ግን፣ ይኹን እንጂ /Nevertheless, But, However/

ምሳሌ

ለአለመ መጽአ - ቢመጣም እንኳ /Although he came/

ለአለመ አሐረ - ካልኹደ - /If he did not go/

ለአለመ ቅዱስ አንተ - ቅዱስ ብትኸን

አላ መሐረን - ማረን እንጂ -But forgive us

ሠ. ውጤትን አመልካች /Adverb of result/

በእንተዝ ስለዚኸ /Therefore, Hence, As a result/

በእንተ ዝንቱ - /Therefore, Hence, As a result/

በእንተ ውእቱ - /Therefore, so that Hence, As a result/

ወበእንተዝ - ስለዚኸ /ም/

ምሳሌ

- እነ ሖርኩ ንባ ቤተ እግዚአብሔር፤ በእንተዝ ረከብኩ በረከተ ቅዱሳን= እኔ ወደ ቤተ እግዚአብሔር

ኼድኩ፤ ስለዚኸም የቅዱሳንን በረከት አገኘኩ።

- ጾም ተወልደ፣ መድኃኔዐለም በእንተ ዝንቱ ተፈሥሐ ኩሉ ዐለም ዛሬ የዐለም መድኃኒት ተወልደ፤ ስለዚኸ ዐለም ኹሉ ደብ አለው።

- በእንተ ውእቱ ብእሲ ተሰቅለ ሀማኑኤል /Emanuel was crucified because of that man/

- አ ማርያም በእንተዝ ናፈቅረኪ እስመ ወለድኪ ለነ መብልዐ ጽድቅ፤ ማርያም ሆይ፣ ስለዚኸ እንወድሻለን። የእውነት መብልን ወልደሽልና።

በእንተ ዛቲ - ስለዚህች /Because of this/

በእንተ ይእቲ - ስለ እርሷ /Because of that/

በእንተ ኩሉ - ስለ ኹሉ /For all/

ረ. ቦታን ገላጭ /Adverb of Place/

ይኸ ተውሳክ ግስ ነገሩ የት፤ ወዴት እንደተፈጸመ የሚያመለክት የተውሳክ ግስ ዐይነት ነው።

ሆ /ከሃ/ - እዚያ /there/

ዘየ - እዚህ /here/

ውእቱ ነበረ ሆ - እሱ እዚህ ተቀመጠ /He sat there/

እነ ነበርኩ ዘየ - እኔ እዚህ ተቀመጥኩ /I sat here/ ንሕነ ሖርነ ንባ ገዳመ ሲና። ወበሆ ረከብን ሰላመ ቅዱሳን። እኛ ወደ ሲና በረሃ /ገዳም/ ሔድን፤ በዚያም የቅዱሳንን ሰላም አገኘን።

- ለእመ ሀሉክ ዘየ እምኢሞተ አልዓዛር እኑየ፤ ከዚህስ ኖረኸ ቢኾን ወንድሜ አልዓዛር ባልሞተ ነበር

Here and there - ከዚህም ከዚያም /ከየአቅጣጫው/ ላዕሉ ወታሕቱ - ላይና ታቹ - up and down

የጊዜ፣ የሁኔታ፣ የክፍታ ተውሳክ ግሦች አጠቃላይ ለውጥ በአጠቃቅም/ ሺደት በገለገ

በእነዚህ የተውሳክ ግስ ዐይነቶች አጠቃላይ ሺደት ስንል በገለገ ታላቅ ትኩረት የሚሰጠውና የአንድን ቃል የመጨረሻ ፊደል ወደ ግለገ በመለወጥ ከቃሉ ወደ ከ፣ በ... የሚሉትን ፊደላት ለትርጉም በሚመች መልኩ ለማውጣት የሚያስችል ነው። ምሳሌ፡-

ቅድመ - ፊት - ቅድመ - በፊት፣ ወደ ፊት፣ በፊት ግብት - ድንገት - ግብተ - በድንገት፣

ምድር - ምድር - ምድረ - በምድር፣ ከምድር ወደ ምድር፣ ሰማይ - ሰማየ - ሰማይ በሰማይ - ከሰማይ ወደ ሰማይ

ሀገር-ሀገር - ሀገረ - በሀገር - ከሀገር፣ ወደ ሀገር ጸሎት - ጸሎት - ጸሎት - በጸሎት፣ ወደ ጸሎት

ድኩም - ደካማ - ድኩመ - በደካመ ሹኔታ ጌሠም - ነገ - ጌሠመ - በነገው፣ ወደ ነገ

ፍጡን - ፈጣን - ፍጡነ - በፍጥነት

ገዳም - ገዳም - ገዳመ - ወደ ገዳም፣ በገዳም፣

ርጉቅ - ሩቅ - ርጉቀ - በራቀ /በሩቅ/

ወትር - ዘወትር ወትረ - ዘወትር፣ በዘወትር

ምሳሌ፡- አንዱን ቃል ለመለወጥ ስንፈልግ

፩. እነ ወረድኩ ገዳመ - እኔ ወደ ገዳም ሼድኩ

I went to a monastery

ወደ የሚለው ቃል የወጣው ገዳመ ከሚለው ቃል ነው።

ወሞተ ዝንቱ ግብተ - He died accidentally - በድንገት ሞተ እነ መጻእኩ ፍጡነ - እኔ በፍጥነት መጣኸ

- I came quickly

ምሳሌ፡- ኹለት ቃላትን ለመለወጥ ስንፈልግ

እነ ወረድኩ ገዳመ ርጉቀ - እኔ ወደ ሩቅ ገዳም ሼድኩ

- I went to the far monastery

- አንትሙ ጸለይኸሙ መዐልተ ወሌሊተ

እናንተ ቀንም ሌሊትም /በቀንም በሌሊትም/ ጸለያችኸ/

ሲጠቃሰል

ቅጽል /Adjective/

ፍጡን-ፈጣን /Quick, Fast/

ተውሳክ ግሥ /Adverb/

ፍጡነ-በፍጥነት /Quickly, Fast/

ግብት - ድንገት /Accident/ ግብተ - በድንገት Accidentally/

ፍጹም - ፍጹም /Perfect/ ፍጹሙ - በፍጹም /Perfectly/

የተውሳኝ ዝርዝር

በቅድም /ቅድም/ - ፊትለፊት ቅድመ- በፊት /before/

/በ/ ቅድሜያ - በፊት In front of me /Before me

ቅድሜክ - በፊትክ

ቅድሜኪ - በፊትኪ

ቅድሜክሙ - በፊታችኹ

ቅድሜክን - በፊታችኑ

ቅድሜነ - በፊታችን

ቅድሜሁ - በፊት

ቅድሜሃ - በፊት

ቅድሜሆሙ - በፊታቸው

ቅድሜሆን - በፊታቸው

ግብረ ሴት፣ ጎረይ

፩. እጉዮ መጽአ

ሀ. ፍጡን

ለ. ፍጡን

ሐ. ዮም

መ. ጌሠም

ሠ. ሀወሐ

ረ. ለወመ

፪. ተፈሥሐ /ተደሰቱ/ አበው

ተወለደት ማርያም መድኅኒቶሙ

ሀ. በእንቱ ዝንቱ

ለ. አካኑ

ሐ. አምጣን

መ. እስመ

ሠ. እንበለ /ሀ/

፫. ዮሐንስ ወጼጥሮስ ሰበኩ

መንግሥተ ሰማያት

ሀ. ከመ

ለ. በእንተ

ሐ. እስመ

መ. በእንተዝ

፬. አንተሙ ሐርክሙ

ሀ. ሀገር ርትቅ

ለ. ሀገረ ርትቅ

ሐ. ርትቅ ሀገር

መ. ለወሐ

፭. አፍርንጅ ወሰዱ በነ ታቦታተ /ንዋያተ/

ሀ. ሀገርን

ሀ. ሀገርዮ

ሐ. ሀገሮሙ

መ. ሀገርክ

ሠ. ሀገርኪ

፮. አነ ሰገድኩ ቅድመ ቤተ መቅደስ

ባረከኒ አምላኪዮ

ሀ. በእንተ

ለ. በእንተዝ

ሐ. አምጣን

መ. ለወሐ

ሠ. ሀወሐ

፯. አንተሙ ጸለይክሙ

ወ

ሀ. መዐልተ ወሌሊት

ለ. በመዐልት ወበሌሊት

ሐ. መዐልት ወሌሊት

መ. ሀወሐ

ተገደለ ብንል ድርጊቱ እዚያው አንበሳው ላይ ብቻ መቅረቱን እንጂ ከማን ወደ ማን መኼዱን የሚያመለክት አይኾንም። ስለኾነም «ተ» የሚለው ሬደል ተሻጋሪ ራሱን አይጠቁምም።

Transitive verbs

/ ገቢር ወይም ተሻጋሪ ግሶች/

አቅረበ	-	አቀረበ	አጥረየ - ገዛ
ጸፍኦ	-	መታ	ዘመረ - ዘመረ
ሰበረ	-	ሰበረ	ሰበከ - ሰበከ
አገዘ	-	ያዘ	
አንበረ	-	አስቀመጠ	
ቀተለ	-	ገደለ	
ባረከ	-	ባረከ	
ሐነፀ	-	አነፀ	
ቀደሰ	-	አመሰገነ	

የተገብር ወይም የማይሻገሩ ግሶች /Intransitive verbs /

«ሞተ»	ሞተ
ነበረ	ተቀመጠ
ሐረ	ኾደ
ቆመ	ቆመ

ተሻጋሪ ግስ ያለበት ቃል ተሳቢን ያስከትላል። አንዳንድ ግሶች ተሻጋሪ ቢ ኾኑም ተለውጠው የማይሻገሩ ይሆናሉ።

ፆሳል፡- ገደለ/ቀተለ/ - ተገደለ /ተቀተለ/

ማስታወሻ፡- በግለገል ቋንቋ የሚሻገሩ ግሶች ወሰን ሰፊ ናቸው። ለዚህም ተሳቢ ቢታቸው የጉላ ነው ለማለት ይቻላል። ተሳቢ ስንል ዞር ዞር «ን» የሚለውን ቃል ለማምጣት ነው። ስለኾነም የተሻጋሪ ግሶች ዋና አገልግሎት ተሳቢ ለማድረግ ነው። ይኸም በሌላ አገላለጽ Direct Object /የሚላቡ/ እና Indirect የማይላቡ ግለታችን ነው። ማለትም ተሳቢው ተውላጠ ስም /Objective pronoun/ እና ባለቤት ተውላጠ ስም /Subjective pronoun/ ያላቸውን ልዩነትና ግንኙነት ለይተን የምናውቅበት ነው።

• በግለገል የማይሻገሩ /የተገብር/ ግሶች የሚመስሉ አንዳንዶቹ ተሻጋሪ የሚኾኑት ጊዜ አለ። ያም እንደ ዐረፍተ ነገሩ ይወሰናል። ወይም ይላላሉ።

ግሶች ኹሉ በpassive ወይም በተገብሮ ሲነገሩ የማይሻገሩ ይኾናሉ።

ምሳሌ፡- ተቀትለ ተገደለ

ነበር አንቀጽና የማለት አንቀጾች የማይሻገሩ ግሶች ናቸው።

ተሻጋሪ ግሶች በተሳቢነት ያላቸው ደንብ

ተሳቢ /Objective/ ስንል በዐረፍተ ነገር ውስጥ የድርጊቱ መፈጸሚያ ነው። ይኸውም በድርጊቱ መፈጸሚያ ላይ «ን» የሚለው ቃል በግልጽም ኾነ በውስጥ ታዋቂነት የሚያስቀምጥልን የሰዋሰው ትምህርት ክፍል ነው።

አበበ አንበሳ ገደለ - አበበ አንበሳን ገደለ።

አበበ ምሳ በላ - አበበ ምሳ /ን/ በላ

ማስታወሻ፡- ብዙውን ጊዜ በአንደበት ሲነገር «ን» መኖሩን ልብ ይበሉ። ከዚህ በመቀጠል ደንቦችን እንመለከታለን።

ሀ. ፊደልን በመለወጥ

ቃላት በገቢርና በተግብሮ ግሶች ሲገለጹ ባሕርያቸውን ይለውጣሉ። ይኸም ማለት በተገብሮ የነበሩ ቃላት በገቢር ግሶች ሲነገሩ ራሳቸውን ይለውጣሉ።
 ፩.የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ስድስተኛ ፊደል የኾነ ወደ ግእዝ ይለወጣል።

- የማይሻገር /የተገብሮ ግሳ/ ሲኾን
- ተሻጋሪ /ተሳቢ/ ግቢር፣ ግስ ሲኾን

አልብዩ ግብር /ሥራ የለኝም/ እነ ገበርኩ ግብር /ሥራ ሠራኹ/

አልብዩ የሚለው የማይሻገር ግስ በመሆኑ ግብር የሚለውን ቃል አለወጠውም።

ገበርኩ /ሠራኹ/ የሚለው ተሻጋሪ ግስ በመኾኑ ግብር ወደ ግብር ተለው ጧል።

ተጨማሪ ምሳሌ

ተገብሮ	ገቢር
ተሰብረት ሐመርዩ ውስተ ባሕር	አንተ ሰበርክ ሐመር
መርከቤ በባሕር ውስጥ ተሰብረች	አንተ ሐመርን /
መርከብ/ን/ሰበርክ	
ቀረብክ አንተ ኅብ እሳት	አቅረበ ለነ እሳተ
ወደ እሳት ቀረብክ	እሳት አቀረበልን
ቀረብኩ እነ ኅብ ማይ	አቅረበ ለነ ማየ
ወደ ውኃ ቀረብኩ	ውኃን አቀረበልን

የሚከተሉትን ቃላት እንዴት እንደ ተለወጡ ተመልከት

ባለቤት ስም	ትርጉም	ተሳቢ	ትርጉም
ቤት	ቤት	ቤተ	ቤትን
ሀገር	ሀገር	ሀገረ	ሀገርን
እም	እናት	እመ	እናትን
አብ	አባት	አቡ	አባትን
ወልድ	ልጅ	ወልደ	ልጅን
ዕብን	ድንጋይ	ዕብን	ድንጋይን
ላብስ	ላብስ	ላብሰ	ላብስን
ላብ	ላብ	ላብ	ላብ
ፅፁ	እንጨት	ፅፀ	እንጨትን
ነገር	ነገር	ነገረ	ነገርን
ቅድስት	ቅድስት	ቅድስተ	ቅድስትን

ግብታወሻ:- ከላይ የዘረዘርናቸው ቃላት የመጨረሻ ፊደላቸውን በመለወጣቸው «ት» ተሳቢ አመልካች መስተላምር አስገኝተዋል። በተጨማሪም በ፣ ከ፣ ወደ የሚል መስተላምር ሊያወጡ ይችላሉ።

ምሳሌ:- ቤተ - ቤትን፣ ወደ፣ ከቤት፣ በቤት... የዚኸ ደንብ ኸደት በአገናዛቢ ዜገር ጊዜ

ባለቤት ዝርዝር	ተሳቢ ዝርዝር
እምከ - እናትኸ	እመከ - እናትኸን
እምኪ - እናትኸ	እመኪ - እናትኸን
ወልድከ - ልጅኸ	ወልደከ - ልጅኸን

ከዚህ ላይ የቃሉ /የእም/ መጨረሻ «ም» ላድስ በመኾኑ ወደ ግእዝ ተለወጧል።

- እይ - ምን - እየ - ምንን
- ምንት - ምን - ምንተ - ምንን /በምን/
- መፀልት - ቀን - መፀልተ - ቀንን/በቀን/
- ዐመት - ዐመት - ዐመተ - ዐመትን/በዐመት
- ሀይማኖት - ሀይማኖት - ሀይማኖተ - ሀይማኖትን በሀማይኖት...
- ቢፀ - ንደኛ - ቢፀ - ንደኛን
- ቅድስት - ቅድስት - ቅድስተ - ቅድስትን

፪. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ሦስተኛ /ሣልስ/ ፊደል የኾነ ወደ እምስተኛ ይለወጣል

- ከይሲ /አባብ/ - ከይሴ /አባብን/
- ብእሲ /ሰው/ - ብእሴ /ሰውን/
- ሰራቂ /ሌባ/ - ሰራቄ /ሌባን/
- ሰባኪ /ሰባኪ/ - ሰባኬ /ሰባኪን/
- ነጋዲ /ነጋዴ/ - ነጋዴ /ነጋዴን/

ተገብሮ /የሚይስብ/

ገብር/ተሳቢ/

መጽእ ብዩ ከይሲ /አባብ መጣብኝ/

እነ ቀተልኮ

ከይሴ /አባብን ገደልኩ/

ዐቢይ ውእቱ ዝ ብእሲ /ይኽ ሰው ታላቅ ነው/ እንተ ፈጠርከ ብእሴ /እንተ ሰውን ፈጠርከ/

ሰባኪ ውእቱ አቡየ/አባቴ ሰባኪ ነው/ እግዚእ ገረዩ ሰባኬ /ጌታ ሰባኪን መረጠ/

ዜግነትን የሚያመለክት

ስመ ሀገር

ቅጽል

ተሳቢ

ኢትዮጵያ

ኢትዮጵያዊ

ኢትዮጵያዊ- ኢትዮጵያዊ/ውን

እስራኤል

እስራኤላዊ

እስራኤላዊ - እስራኤላዊ/ውን

ሮም

ሮማዊ

ሮማዊ - ሮማዊውን

ኤርትራ

ኤርትራዊ

ኤርትራዊ - ኤርትራዊ/ውን

ኢትዮጵያ

ኢትዮጵያዊት/ሰሴት/

ኢትዮጵያዊተ - ኢትዮጵያዊቱን

፫. ኹለተኛ /ካዕብ/ ፊደል ወደ ሰባተኛ ፊደል ይለወጣል።

ዐ. በአገናዛቢ ጊዜ «ውእቱ» ለሚለው ተውላጠ ስም በአገናዛቢ «ኦ» የተገለጸ ቃል ወደ ሳብዕ ይለወጣል።

ቤት- ቤት

ቤትዮ- ቤቴ

ቤቱ - ቤቱ። ቤቶ - ቤቱን

እሙ- እናቱ። እሞ - እናቱን

ባሕቲቱ- ዘመዱ - ዘመዶ - ዘመዱን

ንብረቱ - ንብረቱ - ንብረቶ - ንብረቱን

ለ ቅጽል

ከንቱ -ከንቱ:: ከንቶ- ከንቱን
ኩሉ- ኹሉ:: ኩሎ- ኹሉን

ሐ. አመልካች

ዝኑ - ያ:: ዝኑ - ያንን

ፆሳሌ

ፎገብር

መጽእ. ንበ ቤቱ

ወደ ቤቱ መጣ

ከንቱ ውለቱ ዝንቱ ዐለም

ይኸ ዐለም ከንቱ ነው

ገቢር

ገደገ ቤቶ

ቤቱን ተወ

ከንቶ ይመስል ዝንቱ ዐለም

ይኸ ዐለም ከንቱን ይምሰላል

ኩሉ ተፈጥሮ በፈቃድ እግዚአብሔር ኩሎ ዘፈቀደ ገብረ እግዚአብሔር
ኹሉ በእግዚአብሔር ፈቃድ ተፈጠረ እግዚአብሔር የወደደውን ኹሉ
አደረገ

የተለወጡ ቃላት

ቤቱ - ቤቶ

ከንቱ - ከንቶ

ኩሉ - ኩሎ

ለማጠቃለል: የቃሉ የመጨረሻ ፊደል

፩ኛ. ሳደስ ከኾነ ወደ ግእዝ

፪ኛ. ማልስ ከኾነ ወደ ንምስ

፫ኛ. ካዕብ ከኾነ ወደ ሳብዕ ይለወጣል:

ፊደልን ባለመለወጥ

የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ራብዕ፣ ኃምስ፣ ሳብዕና ግእዝ ከኾነ በተሳቢም
በተከርም ጊዜ የቃሉ ፊደል አይለውጥም::

፩. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ራብዕ ሲኾን

የማይሰብ

የሚሰብ

አንበሳ - አንበሳ

አንበሳ - አንበሳ /ን/

ደብተራ - ድንኳን

ደብተራ - ድንኳን /ን/

ወረገላ - መኪና /በቁሙ/

ወረገላ - መኪና/ን/

መጽአ አንበሳ /አንትሙ ቀተልከሙ አንበሳ/
/አንበሳ መጣ/ እናንተ አንበሳ ገደላችኹ/
እነ መጻእኩ በሠረገላ አንተ ገበርክ ሠረገላ
/እኔ በሠረገላ/መኪና/ መጣኹ/ /አንተ ሠረገላ ሠራኸ/

ጁ. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ጋምቦ /አምቦተኛ/ ፊደል ሲኾን

- ሥላሴ - ሥላሴ፣ ሥላሴን፣ ሦስትነት
- ውዳሴ - ምስጋና፣ ምስጋናን
- ሰንዳሴ - ሰንዴ፣ ሰንዴን
- ሉዓሴ - ከፍታ፣ ከፍታን

ፆሳል፡- ነአምን በሥላሴ በሥላሴ እናምናለን

- ነአምን ሥላሴ - ሥላሴን እናምናለን
- ውዳሴ ዘግርያም - የግርያም ውዳሴ/ን/
- እነ ጽሐፍኩ ውዳሴ ዘግርያም - የግርያም/ን/ ምስጋና/ ጻፍኩ።
- ኢታፍቅሩ ውዳሴ - ውዳሴን አትውደዱ።
- አብረሃም ተወክፈ ሥላሴ - አብርሃም ሥላሴን ተቀበለ

ቢ. ባብዕ እና ግእዝ /በባተኛ እና አንደኛ ፊደል/

- ዶርሆ - ዶር፣ ዶርን
- አንቆቅሆ - እንቁላል፣ እንቁላልን
- መርኖ - መክፈኛ
- ደራሞ፣ ጸራሞ - የእንቅልፍ ጋኔን
- ግልፍ - ምስል፣ ጣዖት/ን/

የተጻውዖ ስም ላይ የገቢር ግስኛ ሂ ን ይጨምራሉ።

ባለቤት	ተሳቢ
ጴጥሮስ	ጴጥሮስሃ - ጴጥሮስን
ሙሴ	ሙሴሃ - ሙሴን
ክርስቶስ	ክርስቶስሃ - ክርስቶስን
ኤርምያስ	ኤርምያስሃ - ኤርምያስን
ዐለሙ	ዐለሙሃ - ዐለሙን
ጻዊት	ጻዊትሃ - ጻዊትን
ዮሐንስ	ዮሐንስሃ - ዮሐንስን
ጳውሎስ	ጳውሎስሃ - ጳውሎስን

ፎባል፡-

እግዚአብሔር ንረዩ ጴጥሮስሃ /እግዚአብሔር ጴጥሮስን መረጠ/
አይሁድ ሰቀሉ ክርስቶስሃ /አይሁድ ክርስቶስን ሰቀሉ/
እነ አፍቀርኩ ዘካርያስሃ /እኔ ዘካርያስን ወደድኩ/

መ. ባለቤት ተውላጠ ስም ወደ ተሳቢ ተውላጠ ስም ይለወጣል

ባለቤት ተውላጠ ስም

ተሳቢ ተውላጠ ስም

እነ ዘ / -እኔ
እንተ /You/ - እንተ
እንቲ / You / - እንቺ
እንትሙ /You / - እናንተ
እንትን /You / - እናንቺ
ንሕነ / We/ - እኛ
ውእቱ / He/ - እሱ
ይእቲ /She/ - እሷ
ውእቶሙ /They / - እነሱ
ውእቶን /They / - እነሱ

ኪያዩ / Me / - እኔን
ኪያክ / You / - እንተን
ኪያኪ / You / - እንቺን
ኪያክሙ /You / - እናንተን
ኪያክን /You / - እናንቺን
ኪያነ / Us / - እኛን
ኪያሁ /Him/ - እሱን
ኪያሃ /Her / - እሷን
ኪያሆሙ / Them / - እነሱን
ኪያሆን /Them/ - እነሱን /ለቤት/

ፎባል

እንትሙ አፍቀርክሙ ኪያዩ - እናንተ እኔን ወደዳችሁ / You loved me/
እግዚአብሔር ፈጠረ ኪያሃ - እግዚአብሔር እሷን ፈጠረ /God created her/
ዘርእዩ ኪያዩ ርእዩ አባዩ /ዘርእዩ ኪያዩ ርእዩ ለእቡዩ/ እኔን ያዩ አባቴን እዩ
ዘተወክፈ ኪያክሙ ተወክፈ ኪያዩ - እናንተን የተቀበለ እኔን ተቀበለ
ኪያክ ንሴብሐ እግዚአ - እቤቱ እንተን እናመሰግናለን።
ተጠቃሽ እና አመልካች ተውላጠ ስሞች አንደ ተሳቢ ተውላጠ ስም ያገልግላሉ።

ሠ. በአመልካች ጊዜ

አመልካችን በገበር ጊዜ በአብዛኛው ወደ ግእዝ የለወጣሉ።

የማይሳብ

ተሳቢው

ዘ /This / - ይኸ
ዘንቱ /This/ - ይኸ
ዛቲ /This/ - ይቺ
ዝኩቲ /That/ - ያ

ዘ /This/ - ይኸን /ን/
ዘንተ /This/ -ይኸንን
ዛተ /This /- ይቺን
ዝኩተ /That/ - ያንን

ውእቱ /That/ - ያ

ውእተ /That/ - ያንን

ይእቲ /That/ - ያቺ

ይእተ /That/ - ያቺን

- ቃላቱ ራሳቸውን የሚለውጡት እንደ ግሱ ተሻጋሪነት ወይም አለመሻገር

ነው።

የማይሻገር

በተሻጋሪ

ዝንቱ ውእቱ ወልድየ

እነ ወለድኩ ዘንተ ወልደ

/ይኸ ልጅ ነው/

ይኸንን ልጅ እኔ ወለድኩት።

ከዚኸ ላይ ውእቱ የማይሻገር ግሱ በመኾኑ ዝንቱ የሚለው ቃል እንዳልተለወጠ እንመለከታለን። ወልደ የሚለው ግሱ ግን ተሻጋሪ በመኾኑ ዝንቱ ወደ ዘንቱ ተለውጧል።

የማይሻገር

ተሻጋሪ

ዛቲ ይእቲ እኅተየ

እነ አፍቀርኩ ዛተ

/እኅቴ ይኸች ናት/

እኔ ይኸቺን ወደድኩ

ዝንቱ ውእቱ ሥጋ ከርሰቶስ

ባርክ ለነ ዘንተ ኅብስተ

/የከርሰቶስ ሥጋ ይኸ ነው/

/ይኸንን ኅብስት በላኹ/

አብልዕነ ዘንተ ኅብስተ

/ይኸንን ኅብስት አበላን/

እስተየን ዘንተ ጽዋዕ

/ይኸን ጽዋ /ወይን/ አጠግን

በዚኸ ላይ ዝንቱ ወደ ዘንተ፣ ኅብስት ወደ ኅብስተ ተለውጧል። ምክንያቱም ዝንቱ የሚለው ቃል ኅብስትን ስለሚያጉላምስ ነው። ዝንቷን ብቻ ብንተረጉመው ትርጉም አይሰጠንም። ይኸንን ኅብስት ስንል «ን» ይኸ ከሚለው ቃል ላይ ብቻ ብታርፍም ኅብስት የሚለው ቃልም በውስጥ «ን» የሚል ቃል መያዙን ልብ ይበሉ። ይኸንና ለአተረጓጉም እንዲያመች ይኸንን ኅብስት ብሎ መተርጎሙ የበለጠ ተስማሚ ይኸናል።

ረ. አንዳንድ ልዩዎች /Exceptions/

ከላይ ከተመለከትናቸው ደንቦች በተጨማሪ አንዳንድ ቃላት ራሳቸውን ይችላሉ። ማለትም ለተሳቢም ለተገብርም ያገለግላሉ።

፩. የቃሉ የመጨረሻ ፊደል ግለገ ሲኾን ተሳቢ መኾን ይችላል።

ይኾን ስንል ግን ግሱ ተገብሮ ኾኖ የድርጊት መፈጸሚያው ቃል እንደ ተሳቢ ይነበብ ማለት አይደለም።

ምሳሌ፡- ዘመድከ ቢል ዘመድኸ ተብሎ ይነበብ እንጂ የመጨረሻ ፊደሉ ከግለገ /የመጀመሪያ ፊደል/ በላኾን ዘመድኸን ተብሎ አይነበብም። ማለት እንደ ዐረፍተ ነገሩ ይለያያል።

፪. በዝርዝር ሲነገር እንድ ቃል እንደ ዐረፍተ ነገሩ ገቢርም ተገብሮም ይኾናል። ሊሳብም ላይሳብም ይችላል። የዝርዝር ፊደላት /ቅጽሎች/ ስንልም በተለይም የ፣ ከሙ፣አ፣አ፣አመ፣አን፣ዑ፣ሃ፣ሆሙ፣ሆን ናቸው።

ምሳሌ፡-

እምየ - እናቱ

እማ - እናቷ

እምከ - እናትኸ

እምነ - እናታችን

እሞን - እናታቸው/ን/

እሞሙ - እናታቸው/ን/

እሙ - እናቱ

እምኪ - እናትሽ

እምከሙ - እናታችኹ/ን/

እምከን - እናታችኸ

ዚአየ - እኔ/ን

ዚአከሙ - እናንተ /ን/

ዚአኪ - አንቺ/ን/

ዚአነ - እኛ/ን/

ዚአከን - እናንተ/ን/

ዚአሁ - አሱ/ን/

ዚአሆሙ - እነሱ /ን/

ዚአሃ - እሷ/ን/

ዚአሆን - እነሱ /ን/

ለብዙ በሌቶች

- አመልካች እና ተጠቃሽ ተውላጠ ሰሞች እንደ ተሳቢ ተውላጠ ሰም እንደ ሚያገለግሉ በድጋሚ ያስታውሱ።

የመጨረሻ ማሳሰቢያ

፩. ቃሉ ወደ ተሳቢነት ከመቀየሩ በፊት የቃሉን ሥርወ ቃል ማወቅ ተገቢ ነው። ወይም ምን የሚለውን ቃል ወደምን ለመለወጥ እንዳሰብን መለየት አለብን። ምሳሌ «ኢትዮጵያ» የሚለውን ቃል «ኢትዮጵያን» ለማሰባል ከፈለግን ኢትዮጵያ ይኾናል። የ - ራብዕ ፊደል ነውና።

ኢትዮጵያዊውን ለማለት ከፈለግን ሥርወ ቃሉ ኢትዮጵያዊ ሲኾን ኢትዮ ጵያዊ፣ ኢትዮጵያዊውን። እም? እናት። እመ እናትን

፪. እንዳንደ ኹለት ቃላትም አብረው ሊቀየሩ እንደሚችሉ መዘንጋት የለብንም። ይኸም እንደ ቃላቱ የሐሳብ ግንኙነት ይወሰናል።

፫. ተሻጋሪ ግሶች በአጠቃላይ የድርጊት መፈጸሚያውን /Object/ በደንቡ መሠረት ይለውጣል።

፬. በተሳቢ ጊዜ የአማርኛው ትርጉም ላይ የግድ «ን»ን እያስገባን ላናገብ እንችላለን።

ምሳሌ፡- አንበሳን ገደለ። በማለት ፈንታ አንበሳ ገደለ።

ምሳን በላ። በማለት ፈንታ ምሳ በላ። ማለት እንችላለን።

Direct object. Direct object with plural nouns: The direct objects sometimes do not follow the rule of the Ge'ez number system. In Ge'ez, the direct objects must change their last radical into the first, fifth, seventh ...orders based on the last radical of the word, but the following words violate the rules.

ተለምራተ ገበይት > ተለምራተ ዐበይተ።?
ሠናይ ይፈሪ > ሠናየ ይፈሪ።
አኩይ ይፈሪ > አኩየ ይፈሪ።
ይፈውስ ኩሎ ድውያን (un changed)።
አልቦ ገቡአለ። > አልቦ ገቡአ።
አልቦቱ ሥርወ ለጊዜሃ። > አልቦቱ ሥርወ ለጊዜሃ።
ሰማዕ ይሰማዕ > ሰሚዐ።
ወዘአሐድሰ > ዱ።
አልቦ ሥርወ > አልቦ ሥርወ።
ይኩን ሰምረተክ > ይኩን ሥምረተክ።?
ድልቅልቅ ዐቢይ ከነ > ድቱቅልቅዐቢይ ከመ ይኩን።
ሰምኣ > ከመ ይኩን ሰምዐ።
አሐፎ ይነሥኩ > አሐተ ይነሥኩ።

ጊዜየላ > ጊዜየኣ። **Direct speech** ወስንቲየኣ ለመላክኩሁኣ

Active-passive - ተነስኩ > ነ ስኩ። Verb to be ነዎሙ is equal to ወለቲ

Verb "to have" also as transitive verbs ቦ /አልቦ/ (BO/ ALBO ብ/ ሲያ as transitive from በአወ (verb form) = has,have or hadአልቦ ናላዩ